

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Hugvísindasvið

Loforðið

Pýðing yfir á pólsku á hluta bókarinnar

LOFORÐIÐ

eftir

Hrund Pórssdóttur

Ritgerð til BA-prófs í Íslensku sem öðru máli

Agnieszka Barbara Jakubek

Maí 2015

Háskóli Íslands
Hugvísindasvið
Íslenska sem annað mál

Loforðið

Pýðing yfir á pólsku á hluta bókarinnar

LOFORÐID

eftir

Hrund Pórsdóttur

Agnieszka Barbara Jakubek

Kt.: 031279-2599

Leiðbeinandi: Margrét Jónsdóttir

Maí 2015

ÁGRIP

Í þessari ritgerð er þýðing mín á nokkrum köflum úr bókinni *Loforðið* eftir Hrund Þórsdóttur af íslensku yfir á pólsku. Ritgerðin skiptist í two aðalhluta. Fyrri hlutinn er fræðileg greining á þýðingunni og helstu vandamálin sem koma upp þegar þýtt er á milli tveggja ólíkra tungumála. Í síðari hlutanum er svo þýðingin.

Fyrri hlutinn skipist í fjóra undirkafla. Fyrsti kaflinn er inngangur en þar er rætt um höfundinn og verk hans. Í öðrum kafla er fjallað um þýðingar almennt á fræðilegan hátt. Í þriðja kafla er gerð grein fyrir helstu vandamálum sem komu upp við þýðinguna. Í fjórða kafla eru lokaorð þar sem efnið er tekið saman. Síðari hlutinn er þýðingin á köflum þremur.

Helstu vandamálin sem komu upp við þýðinguna má greina í tvennt. Annars vegar eru hefðbundin málfræðileg vandamál, það sem veldur erfiðleikum við þýðingu af íslensku á pólsku enda málín ólík. Hins vegar eru þau sem kalla má einu nafni menningartengd vandamál. Það eru þau sem telja má séríslensk og hvernig eiga að kynna þau fyrir pólskum lesendum. Þau sýna okkur að erfiðleikar við þýðingu felast ekki aðeins í beinni þekkingu á tungumálunum báðum. Þýðandinn þarf nefnilega líka að hafa skilning og þekkingu á menningarheimi þeirra sem upphaflega nutu verksins og þeirra sem munu njóta.

EFNISYFIRLIT

ÁGRIP	4
EFNISYFIRLIT	5
1 KAFLI - ALMENNUR INNGANGUR.....	6
1.1 Inngangur	6
1.2 Um bókina og höfund hennar	6
1.3 Uppbygging ritgerðarinnar	8
2 KAFLI - UM ÞÝÐINGAR	9
2.1 Inngangur	9
2.2 Hvað er þýðing?.....	9
2.3 Þýðingarferlið	10
2.4 Þýðingaraðferðir	12
2.5 Flokkun og greining texta.....	14
2.6 Skopos-kenningin	14
2.6.1 Markmið	15
2.6.2 Markhópur	15
2.7 Jafngildi	15
2.8 Þýðing barna- og unglingsabóka	16
2.9 Niðurlag	16
3 KAFLI - UM ÞÝÐINGUNA	17
3.1 Inngangur	17
3.2 Meðferð sérnafna	18
3.3 Um greini og ákveðni	19
3.4 Persónufornöfn	19
3.5 Setningalengd	20
3.6 Ósamsett horf	21
3.7 Orðmyndun	22
3.7.1 Lýsingarorð	22
3.7.2 Nafnorð.....	23
3.8 Menningartengd vandamál	24
3.8.1 Menningartengd orð	25
3.8.2 Orðasambond	25
3.9 Nýyrði, orðaleikir, gæluorð	27
3.10 Niðurlag	28
4 KAFLI - LOKAORÐ.....	29
HEIMILDASKRÁ.....	30
ÞÝÐING Á PÓLSKU.....	32
Loforðið	50

1 KAFLI - ALMENNUR INNGANGUR

1.1 Inngangur

Í þessari ritgerð birtist þýðing mín úr íslensku á pólsku á nokkrum köflum *Loforðsins* eftir Hrund Þórsdóttur. Þessi saga hefur ekki verið þýdd á önnur tungumál og því hefur ekki verið hægt að hafa stuðning af verkum annarra þýðenda. Fáar íslenskar bækur hafa komið út á pólsku en þó má nefna nokkrar Íslendingasögur sem Załuska-Strömberg þýddi og nýlega hefur Jacek Godek þýtt a.m.k. sex nútímaglæpasögur eftir Arnald Indriðason, Yrsu Sigurðardóttur og fleiri. Þrjár af bókum Nonna - Jóns Sveinssonar – komu út á pólsku 1924 en þær voru þýddar úr þýsku. Pólverjar þekkja því lítið íslenskar barna- og unglingabækur og hér kynni því að vera verkefni fyrir þýðendur.

Ég kynntist íslenskum barnabókum strax á fyrstu árum mínum á Íslandi þegar ég var að stíga fyrstu skrefin í íslenskunáminu og vann jafnframt á leikskóla og fór að lesa fyrir börnin þar. Þegar ég kynntist sögu Hrundar fannst mér hún eiga fullt erindi við pólsk börn og unglinga enda með alþjóðlegan boðskap um lífið sem heldur áfram þrátt fyrir sorg og missi, eða eins og Eyvör segir í dagbók sinni (bls.134):¹

- (1) Lífið er dýrmætt og þú þarf að munna að njóta hvers dags og gera eins mikið úr honum og þú getur.

Tilgangur minn með þessari þýðingu er að færa pólskum unglungum hinn mannbætandi boðskap *Loforðsins* og ef til vill líka kynna þeim líf og umhverfi íslenskra unglunga. Allt gæti það stuðlað að betra lífi enda fátt betra til aukins þroska en að setja sig í spor þeirra sem þurfa að takast á við raunveruleg vandamál.

1.2 Um bókina og höfund hennar²

Þessi saga hlaut íslensku barnabókaverðlaunin árið 2007 og jafnframt einróma lof gagnrýnenda. Höfundurinn er Hrund Þórsdóttir. Hún er blaðamaður og stjórnmálafræðingur og þetta er fyrsta bókin hennar.

¹ Vísað er í blaðsíðatal útgáfunnar frá 2008.

² Það sem segir um bókina er í mörgum tilfellum það sem segir á bókarkápunni en annars úr heimildum sem eru skilgreindar nánar í textanum.

Í greininni *Loforðið lætur engan ósnortinn* eftir Bergþóru Jónsdóttur (2007:16) er sagt að sagan lýsti á einstakan hátt þeim tilfinningum sem hafi bærst með ellefu ára stúlkum sem hafi orðið fyrir því að missa bestu vinkonu sína. Sagt sé frá vináttu þeirra vinkvenna, áfallinu og söknuðinum og litla skrýtna lyklinum og loforði sem söguhetjan gefi láttini vinkonu sinni. *Loforðið* sé áhrifarík og spennandi saga sem láti engan ósnortinn.

Í sömu greininni er auk þess vísað til orða höfundarins sjálfs sem segir að sagan fjalli um vináttuna, lífið og dauðann og það hvernig við tökumst á við áföllin í lífi okkar. Hrund getur þess að hún hafi sjálf séð á bak litlu systur sinni, Sunnu, sem hafi láttist þrettán ára af slysförum og bætir við að:

- (2) Tilfinningarnar sem voru að brjótast um í mér eftir það urðu kveikjan að henni.

Aðalpersónurnar eru Eyvör sem deyr á sóttarsæng snemma í bókinni og Ásta sem eftir lifir. Eyvör lætur eftir sig læsta dagbók sem hún ánafnar Ástu vinkonu sinni og að þeirri dagbók gengur litli, skrýtni lykillinn. Einnig skilur hún eftir bréf til Ástu með hinu umtalaða loforði. Höfundurinn fléttar vandlega saman dagbók Eyvarar og svo hugsunum og minningum Ástu um þær tvær, bæði áður en Eyvör veiktist og eins eftir að hún greinist með sjúkdóminn. Höfundur leitast við að gera hina lítið bærilegu sorg Ástu þannig að hún verði bærileg, að láta lífið halda áfram og gera dauðann að hluta þess. Á bak við það er skólinn, bekkjarfélagarnir og fjölskyldur stelpnanna, allt dæmigert og raunverulegt fyrir lesandanum, venjulegt fólk og eðlilegir unglingsar í nútíma íslensku samfélagi. Þessu lýsir höfundur á skemmtilegan hátt og málið á sögunni er einfalt og eðlilegt, jafnvel unglingslegt, og samtölin óþvinguð. Lesandinn trúir því sem persónurnar segja og það er dregin upp skýr mynd af stelpunum og því hvað þær skemmtu sér vel saman þótt þær séu ólíkar.

Silja Aðalsteinsdóttir (2007:112) hefur gert glögga grein fyrir efni bókarinnar. Hún segir m.a.

- (3) Þetta eru æðislegar stelpur, fjörugar, greindar og gjöfular á ást og vináttu. Þó eru þær engir englar, þær geta rifist, verið svekktar út í foreldra sína og systkini, daprar og reiðar. Þær verða lifandi í huga lesenda, Eyvör hugmyndarík, soldið fljótfær, orðheppin og fyndin, jafnvel á banabeði. Ásta líkir henni við slípað glerbrot: „Hörð og brothætt en samt með margar mjúkar hliðar.“(66) Ásta er dálítið þyngri, feimin, hlýðin og ábyrg, enda eru fjölskylduaðstæður hennar erfidari en Eyvarar. Ein dagbókarfærsla Eyvarar er bara persónulýsing Ástu, mjög skynsamleg en um leið ekki sálfræðilegri en svo að stálpað barn hafi getað skrifað hana. Hún segir þar m.a.: „Ásta er ofsalega góð og stundum nærri of góð. Hún verður samt stundum fúl ef ég vil líka að við leikum við aðrar stelpur. Kannski heldur hún þá að ég eignist aðra bestu vinkonu en ég geri það sko alls ekki. Stundum er bara gaman að hitta fleiri“ (78). Seinna kemur fram að Ástu finnst „notalegt þegar mjúkt haströkkrið lagðist yfir á kvöldin“ en Eyvöru finnst „sumrin langbest“.

Það eru sorg og söknuður sem marka þessa sögu framan af, veikindi, dauði, kistulagning og jarðarför. En samt verður hún ekki beinlínis sorgleg því glettni og gamansemi gægjast hvarvetna fram með minningunum frá samveru stelpnanna. Höfundi tekst vel að halda jafnvægi með þessum þáttum og þegar kemur fram í söguna verður til framvinda þar sem „loforðið“ er endahnúturinn.

Þegar dagbókarköflunum lýkur í bókarlok birtist bréf Eyvarar til Ástu og það er vel gefin stúlka sem það skrifar. Þar segir Eyvör að erfíðleikar geti haft eitthvað gott í för með sér, þeir láti mann sjá hlutina í nýju ljósi og geri mann sterkari, geti hvatt til þess að gera eitthvað jákvætt og njóta þess að vera til. Hún skrifar svo:

- (4) Ég vil að þú lofir mér því að halda áfram að lifa lífinu og njóta þess. Ég vil ekki að þú sitjir ein heima alla daga og hugsir um hvað allt sé ósanngjarn og erfitt heldur vil ég biðja þig að sýna kjark og reyna að byrja strax aftur að lifa lífinu glöð og kát eins og venjulega . . . leyfðu öðrum að njóta þess að kynnast þér eins vel og ég fékk. Lífið er dýrmætt og þú þarf að munna að njóta hvers dags og gera eins mikið úr honum og þú getur. (bls. 134)

Þarna er þá loforðið komið. Eyvör skrifar þetta til að hughreysta vinkonu sína um leið og hún biður hana um að halda áfram að skrifa í dagbókina sem hún lét eftir sig þar sem eru enn margar óskrifaðar síður. Ástu finnst bréfið „ótrúlega frábært“ og er staðráðin í að byrja strax að skrifa. Hún vill efna loforðið og finnur að það gerir henni gott.

Á síðustu síðunum hillir undir nýtt líf hjá Ástu. Pabbi hennar sem skilið hafði við þær mæðgurnar kemur óvænt í heimsókn og biður hana fyrirgefningar eins og hún væri fullorðin manneskja. Þau sátu og spjölluðu og Ástu leið vel á eftir. Hún ákvað að gefa pabba sínum tækifæri. Svo kemur ný vinkona til sögunnar, það er Vala bekkjarsystir hennar, og Ásta verður sífellt sannfærðari um að sér muni takast að standa við loforðið.

Að loknum lestri finnur lesandinn að þessi ljúfa saga á erindi við alla, ekki aðeins börn eða unglings. Þetta er raunsæ saga um sorg og tilfinningaátök, saga sem skilur mikið eftir. Það felst ákveðinn boðskapur í „loforðinu“ sem á leið til allra því innst inni erum við öll eins. Þess vegna er rétt að þýða söguna á önnur mál og í viðbót gefur hún dálitla sýn inn í líf unglings í íslensku samfélagi.

1.3 Uppbygging ritgerðarinnar

Í fyrsta kafla fjallað er um tilurð og tilgang þýðingarinnar en auk þess um höfundinn og bókina. Annar kafli inniheldur fræðilega umræðu um þýðingar þar sem meðal annars má lesa um flokkun og greiningu texta, þýðingaraðferðir o.s.frv. Þá kemur þriðji kafli sem er hagnýtur hluti ritgerðarinnar. Þar má sjá dæmi úr marktextanum og hvernig var þeim komið til skila á pólsku. Í síðasta hluta birtast lokaorð sem eru samantekt efnisins og vangaveltur um verkið. Eftir kaflana fjóra kemur heimildaskrá, pólska þýðingin á hluta *Loforðsins* og íslenski frumtextin.

2 KAFLI - UM ÞÝÐINGAR

2.1 Inngangur

Hér á eftir verður fjallað um það hvað er þýðing, um þýðingarferlið, þýðingaraðferðir og flokkun og greiningu texta. Síðan er rætt um Skopos-kenninguna og jafngildi. En að endingu er lítillega fjallað um þýðingar barna- og unglingsabóka. Í lok kaflanna dreg ég fram í fáum orðum ýmislegt er varðar mín eigin vinnubrögð.

2.2 Hvað er þýðing?

Fram kemur hjá Jóni G. Friðjónssyni (2006b:1) að sögnin *þýða* merki ‘útskýra’ og er hún dregin af stofninum *þjóð* og merkir hún þá ‘útskýra e-ð fyrir fólk (þjóð)’. Í ensku er notuð sögnin *translate* um þetta sama; hún er leidd af latnesku sögninni *transfero* sem þýðir að ‘bera’, ‘færa e-ð yfir’. Þýska sögnin *übersetzen* og danska sögnin *oversætte* eru sömu merkingar. Öll þessi orð eru höfð um það að færa merkingu af einu máli á annað, texti á einu máli er færður í búning annars máls.

Málvísindamaðurinn Roman Jakobson, sbr. Ástráð Eysteinsson (1996:27–28), velti fyrir sér hvað þýðing væri og skrifaði mikið um eðli þeirra. Hann gerði grein fyrir þrem flokkum í grein sem heitir *On Linguistic Aspects of Translation*. Þessir flokkar eru:

- (5) a. Þýðing innan sama tungumáls, það er tiltekið efni fært í nýjan búning innan sama málkerfis, eins konar umorðun.
- b. Þýðing á milli tungumála, það er texti á einu máli færður á annað mál og er það þess konar þýðing sem hér er fjallað um.
- c. Þýðing á milli táknerfa, það er þegar mállegum táknum er breytt í annarskonar tákni, til dæmis ef tungumáli er breytt í táknmál.

Jakobson bendir jafnframt á það vandamál að þýðing á milli tungumála geti varla falið í sér fulla samsvörun enda þurfti oft að þýða eitt orð með fleiri orðum og einnig sé munur á blæbrigðum og merkingu. Íslenska orðið *grænn* er þýtt á ensku með *green*. Íslenska orðið *grænn* þýðir þó margt fleira. Það má t.d. lesa hjá Jóni Hilmi Jónssyni (2005:1053).

Við það að þýða verða til ýmis vandamál sem fræðimenn hafa fengist við að flokka og skýra en ekki alltaf verið sammála um nema þá um það að starf þýðanda sé erfitt. Þetta vissu menn í árdaga enda eru þýðingar gamalt viðfangsefni þótt þýðingarfræði sé ung fræðigrein; má nefna að þegar árið 1540 kom út ritgerð eftir Frakkann Etienne Dolet þar sem hann setti

fram reglur fyrir þýðendur. Ritgerðin heitir *Hvernig þýða á vel af einu máli á annað?* Reglurnar voru þessar, sbr. Ástráð Eysteinsson (1996:57):

- (6) a. Þýðandi á að hafa fullkominn skilning á formi og merkingu frumtexta.
- b. Hann á að hafa góða þekkingu á frummálinu og sé vel ritfær á sínu máli.
- c. Hann á ekki að þýða orð fyrir orð, heldur halda sig við merkingu frumtextans og reyna að koma ætlun höfundarins á framfæri.
- d. Hann á að vera trúr markmálinu og ekki notast við lán úr upprunamálinu.
- e. Þýðingin á að samsvara frumtextanum í stíl.

Í bókinni *Um þýðingar* fjalla þeir Heimir Pálsson og Höskuldur Práinsson (1988:11) um ýmislegt sem varðar þýðingar. Þeir telja að lágmarkskröfur til þýðenda megi setja fram í þrennu lagi:

- (7) a. Kunnátta í málinu sem þýtt er úr.
- b. Þekking á efninu sem verið er að fjalla um.
- c. Færni í því að skrifa lipurlega og skýrt á heimamálinu.

Þeir benda (bls. 11) líka á að þýðendum sé mikilvægt að hafa góða þjálfun, bæði almenna þjálfun í málnotkun en líka sérstaka þjálfun í þýðingum.

Reynsla míni sýnir að allt er þetta alveg rétt. Við þýðingu hjálpaði mér mikið vinna á íslenskum leikskóla og þátttaka í íslensku samfélagi en þar öðlaðist ég það sem má kalla almenna þjálfun í málnotkun. Hins vegar þegar ég fór að læra í Háskóla Íslands þá fékk ég meiri vitneskju um tungumálið, m.a. annars fékk ég frekari þjálfun í þýðingum sem voru kenndar í einu námskeiði.

2.3 Þýðingarferlið

Jón G. Friðjónsson (2006b:10) sýnir okkur einfalt líkan sem lýsir ferlinu í þýðingum á milli tungumála:

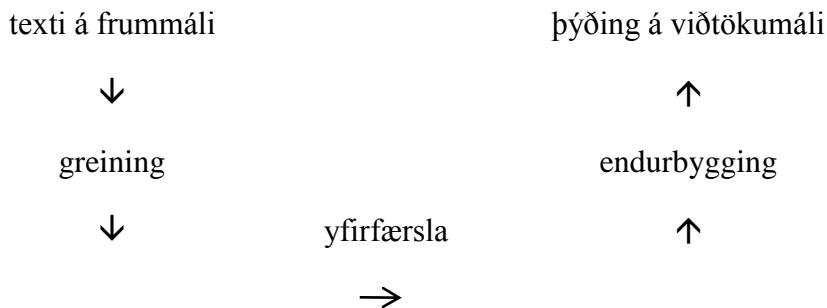
- (8) sendandi >boð > viðtakandi = sendandi > boð > viðtakandi
rithöfundur (frum)texti >lesandi = þýðandi > (þýddur) texti > lesandi

Þetta einfalda líkan sem komið er frá Bassnett-McGuire (1980) er að mati Jóns G. Friðjónssonar (2006b:10-11) að mörgu leyti vafasamt. Í fyrsta lagi gegni þýðandi tvennu hlutverki, bæði þýðandi og lesandi. Í öðru lagi sé of mikill eifaldleiki fólginn í tengslum milli frummáls og þýðingarmáls og ekki hægt að setja jöfnunarmerki þar á milli. Í þriðja lagi sé eitt að lesa

texta (upphaflegan texta) og annað að þýða hann á annað tungumál. Í fjórða lagi, að dómi Jóns, tengist þessu líkani engin tilraun til að gera grein fyrir fjölmörgum og margbrotnum atriðum sem gegna mikilvægu hlutverki í þýðingum (stíl og menningarumhverfi frummáls, markhópi).

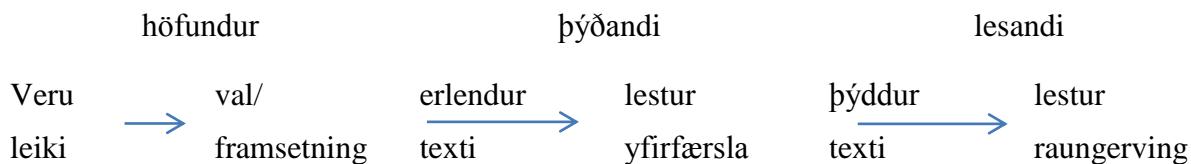
Ástráður Eysteinsson (1996:107-108) sýnir okkur tvö líkön. Þau sýna þýðingarferlið í stórum dráttum. Það fyrra lítur svona út:

(9)

Með þessu líkani segir Jón G. Friðjónsson (2006b:11) getum við betur séð hvað í rauninni gerist þegar þýtt er af einu tungumáli á annað. Það fyrsta er greining á upprunalega textanum (merkingarleg og málfræðileg greining). Svo er það yfirlæstsla (snörun) sem snýst um að koma boðum höfundar til skila. Síðan kemur röðin að endurbyggingu frumtextans í þýðingarmálinu og á endingu að aðlögun frumtexans að markmálinu (þýðingin sjálf). Hitt líkanið er aftur á móti þannig:

(10)

Þessi líkön segja okkur að það kemur *annar texti* í þýðingarferlinu sem á einhvern hátt getur verið jafngildur frumtextanum. Ástráður Eysteinsson (1996:108) útskýrir þetta á eftirfarandi hátt:

- (11) Leitin að jafngildi flytur okkur sem sagt ekki rakleitt frá hvítu yfir í svart heldur þarf að ferðast um það sem ég kalla grátt svæði, sem er einskonar taugakerfi þýðingarinnar. Erfitt er að birta með líkani sannferðuga mynd af átökunum sem þar verða; hugtök eins og „greining“ og „yfirlæstsla“ kunna að hljóma eins og hér megi beita fremur vélrænum vinnubrögðum.

Eins og fram kemur að ofan sýna ofangreind líkön aðeins hluta þess sem gerist í þýðingarferlinu. Þau geta hjálpað þýðendum að átta sig á því sem þeir þurfa að fara í gegnum

við þýðingarvinnu en geta ekki sýnt nákvæmlega allt sem þar kemur fram. Sérhver góður þýðandi uppgötvar örugglega eithvað sjálfur, það sem líkönin þrjú tala ekki um.

2.4 Þýðingaraðferðir

Lengi hefur verið um það deilt meðal þýðenda hvort þýða eigi orðrétt eða frjálslega. Þetta vandamál er enn til staðar og hefur reyndar verið greint í ljósi mismunandi þýðingaraðferða, sbr. Newmark (1988:45). Jón G. Friðjónsson (2006b:13-15) gerir grein fyrir þessum átta þýðingaraðferðum sem Newmark (1988:45-47) greinir á milli. Tekið skal fram að *SL* stendur fyrir Source Language, þ.e. frummálið, en *TL* fyrir Target Language, þ.e. þýðingarmálið, sbr. Jón G. Friðjónsson (2006b:9).

(12)

a.	Áhersla á frummálið (SL)	b.	Áhersla á þýðingarmálið (TL)
1.	Frá orði til orðs	5.	Aðlögun
2.	Orðrétt þýðing	6.	Frjáls þýðing
3.	Kórrétt þýðing	7.	Eðlileg þýðing
4.	Þýðing á grundvelli merkingar	8.	Þýðing á grundvelli tjáningar

Sé megináhersla lögð á frummálið má greina ferns konar nálgun. Jón G. Friðjónsson (2006b:13–14) flokkar þessar þýðingaraðferðir á eftirfarandi hátt:

(13) 1. Áhersla á frummálið

- a. Þýtt frá orði til orðs. Þá er orðaröð frummáls haldið og einstök orð þýdd á grundvelli orðabókarmerkingar. Dæmi um þetta eru t.d. skólapýðingar (versjónir).
- b. Orðrétt þýðing. Orðskipunum upprunalegs máls er breytt í nánustu samsvaranir í þýðingarmálinu.
- c. Kórrétt þýðing. Þá er kappkostað að nákvæm merking frumtexta komi fram án þess að reglum þýðingarmáls sé breytt.
- d. Þýðing á grundvelli merkingar. Hún líkist kórrétti þýðingu en meira tillit tekið til fagurfræði þýðingarmálsins.

2. Áhersla á þýðingarmálið

- a. Aðlögun. Þá er þýtt frjálslega, einkum við þýðingu leikrita og kvæða. Meginstefjum, persónum og fléttum er þá haldið en textinn staðfærður og lagaður að menningarumhverfi markmálsins.
- b. Frjáls þýðing. Þá er lögð áhersla á að koma merkingu til skila, en ekki stíl.
- c. Eðlileg þýðing. Þá er leitast við að boðskapurinn komist til skila en ekki er gerð krafa um nákvæma þýðingu.
- d. Þýðing á grundvelli tjáningar. Þá er reynt að koma þýðingu frumtextans að öllu leyti til skila og kostgæft að merkingin komi fram í eðlilegum búningi á markmálinu.

Jón G. Friðjónsson (2006b:15) segir að hægt sé að skipta þýðingaraðferðum í two flokka eftir því hvort áherslan er á frummálið eða þýðingarmálið.

- (14)
- a. Þýðing á grundvelli merkingar er einstaklingsbundin, fylgir höfundí eins og kostur er, en takmarkið er umfram allt nákvæmi. Hún er jafnan lakari en frumtextinn hvað varðar mál og stíl.
 - b. Þýðing á grundvelli tjáningar er félagsleg, megináhersla er lögð á þann boðskap sem í frumtextanum felst. Slík þýðing getur verið betri en frumtextinn.

Þjóðverjinn Friedrich Schleiermacher fjallar í ritgerð sinni *Um mismunandi þýðingaraðferðir* um tvær gerðir af þýðingum á milli tungumála, sbr. Ástráð Eysteinsson (1996:77). Kenning Schleiermachers var sú að þýðandi hefði tvær leiðir til að sameina höfund og lesanda. Væri önnur sú að þýða svo vel að höfundur myndi þýða nákvæmlega eins og þýðandinn ef hann lærði viðtökumálið jafnvel og þýðandinn lærði frummálið. Hin aðferðin væri sú að þýðandinn myndi þýða textann eins og höfundur hefði sjálfur skrifað á viðtökumálinu. Eins og fram kemur hjá Ástráði Eysteinsyni (1996:77) sem vísar til Schleiermacher um að ekki sé gott að blanda þessum aðferðum saman því þvær útiloki hvor aðra.

Aðferðin sem ég notaði í minni þýðingu einkenndist af áheyrslu á þýðingarmálið. Ég reyndi að þýða á frjálslegan hátt til að koma fyrst og fremst merkingunni til skila en ekki stíl. Fyrir utan það vildi ég varðveita boðskap textans og hafa þýðinguna sem eðlilegasta. Á gildi þessa hefur oft verið minnst.

2.5 Flokkun og greining texta

Flokkun og greining felst í því að kanna hver skrifaði og fyrir hvern, enn fremur hvað var skrifað og hvernig. Hvaða áhrif hefur hinn ritaði texti á lesandann? Þau áhrif geta verið margvísleg. Greining og flokkun texta er undanfari sérhverrar þýðingar. Ástráður Eysteinsson (1996:125-127) víesar til Mary Snell-Hornby sem gerir ráð fyrir þrenns konar textategundum:

- (15) a. bókmenntaþýðingar
- b. almennar þýðingar
- c. sérhæfðar þýðingar

Allir flokkarnir hafa marga undirflokkar. Snell-Hornby segir að undirflokkar bókmenntaþýðinga séu bibliúþýðingar, ljóðaþýðingar og kvíkmyndaþýðingar. Til almennra þýðinga teljist blaðatextar, auglýsingar og almennir upplýsingatextar en þegar komi að meginflokkum sérhæfðra þýðinga þurfí þýðandinn að hafa fagbundna og svæðisbundna þekkingu. Hér eru textar á sviði lögfræði, hagfræði, læknisfræði, vísinda og tæknigreina.

Katharina Reið fer aðra leið við að sýna flokkun textanna, sbr. Barbara Z. Kielar (1988:35). Flokkarnir eru þrír.

- (16) a. Upplýsandi texti: Honum er ætlað að veita upplýsingar (t.d. sérhæfð bók, skýrsla), kveða á um eitthvað (t.d. samningur, ákvæði laga) eða tilkynna um eitthvað (t.d. heimspekilegur texti).
- b. Tjáningartexti: Í þess konar textum mikilvægt er fagurfræði og listrænn tjáningaráttur.
- c. Virkjandi texti: Hlutverk hans snýst um að hafa áhrif á skoðnir (t.d. athugasemdir sem innihalda mat), hegðun viðtakenda (t.d. áróðursefni), vekja ákveðin viðbrögð (auglýsingatextar, textar af trúarlegum toga).

Samkvæmt ofangreindu flokkaði ég verk mitt til bókmenntaþýðinga þar sem frumtextinn er skáldsaga. Textinn er af listrænum toga og hann einnkennist af ákveðinni fagurfræði sem merkir að hann er tjáningartexti.

2.6 Skopos-kenningin

Þessi kenning varð til í Þýskalandi á áttunda áratug síðustu aldar, sbr Anthony Pym (2010:43), en árið 1984 kom út fræðiritið Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie eftir Hans. J. Vermeer og Katharinu Reið þar sem fjallað er einmitt um kenninguna. Kenningin einnkennist, sbr. Urszula Dąmbska-Prokop (2000:234), af því að þýðing verður að taka mið af markmiði sem hún þarf að þjóna og þörfum markhópsins. Markmið höfundarins eða sendanda

og markmið lesanda þýðingarinnar geta verið mismunandi. Þess vegna verður þýðandinn að taka ákvarðanir með tilliti til þess markmiðs sem hann velur þýðingunni. Hann hugsar hins vegar minna um uppbryggingu og tjáningarátt í upprunalegum texta.

Um hugtökin markmið og markhópur sem eru tengjast svo mikið við Skopos-kenninguna ætla ég að fjalla aðeins meira hér að neðan.

2.6.1 Markmið

Sérhver texti er skrifaður með ákveðið markmið í huga. Munday (2001:79) segir að þýðandi þurfi því að ákveða hvert sé markmið frumtextans til þess að hægt sé að þýða hann vel og ná sama markmiði upphaflegi höfundurinn setti sér. Hér getur þýðandi stuðst við flokkun Reið, sbr. 2.5 *Flokkun og greining texta*, sem flokkar texta í upplýsandi texta, tjáningartexta og virkjandi texta. Í *Loforðinu* finnst mér að markmið höfundar sé að tjá reynslu sína og miðla henni til markhópsins, fræða um reynsluheim íslenskra ungmenna og styrkja þannig félagsþroska og stöðuvitund þess sem les.

2.6.2 Markhópur

Markhópur er sá hópur sem þýtt er fyrir, viðtakendur hins þýdda texta. Hvað *Loforðið* varðar þá eru það börn og ungligar fyrst og fremst en líka fullorðnir. Vitundin um þennan hóp hefur áhrif á mál og málsnið höfundar og þar með þýðanda. Aðalatriðið er að sjálfsögðu að boð frumtextans komist vel til skila.

2.7 Jafngildi

Þýðingafræðingurinn Eugene A. Nida gaf út bókina *Towards a Science of Translating* (1964) og kom þar fram hugtakið *jafngildi* en það táknað að þýðandi leitist við að gæða þau boð sem koma frá honum skírskotun sem er samsvarandi skírskotun upprunalegra boða. Hann leggur kapp á að láta þau hafa sambærilegt eða jafngilt hlutverk í þýddum texta. Nida ræðir um tvennis konar jafngildi, *formlegt jafngildi* (e. *formal equivalence*) og *áhrifajafngildi* (e. *dynamic equivalence*), sbr. Ástráð Eysteinsson (1996:89-90).

Um formlegt jafngildi þar sem áherslan er á trúnað við frumtexta, bæði setningarfræðilega og merkingarlega, segir Ástráður (bls. 90):

- (17) Formlegt jafngildi beinir athygli að boðnum sjálfum, bæði formi þeirra og inntaki [...] Frá þessum formlega sjónarhóli er þýðanda í mun að boðin í viðtökumálinu svari eins nákvæmlega og mögulegt er til hinna ýmsu þátta í frum málinu.

Með *áhrifajafngildi* er reynt er að ná fram sömu áhrifum á lesandann og þeim sem frumtextinn hafði á lesendur sína. Ástráður Eysteinsson (1996:91) segir að það grundvallist á:

- (18) [...] algjörlega eðlilegri framsetningu og reynir að setja viðtakandann í sam-band við hegðanamynstur sem ríkjandi er í hans eigin menningar-samfélagi; slíkt jafngildi krefst þess ekki að hann skilji menningarþætti í samhengi frummálsins til að skilja boð textans.

Um jafngildi hafa menn deilt og því hefur verið haldið fram að full merkingarsamsemd náist ekki nema í alþjóðahugtökum raunvísinda og læknisfræði. Ástráður Eysteinsson (1996:96) segir að hver sá texti sem telst þýðing feli í sér jafngildi. Hann veltir fyrir sér hvað vanti til að heilu textarnir verði jafngildir og annar texti teljist „þýðing“. Um þetta segir hann (bls. 100):

- (19) Að þýðingin búi yfir vissri samkvæmni sem hliðstæða og fulltrúi frumtextan sen geti jafnframt verið sjálfstæður og fullgildur texti á sínu tungumáli.

Með því sem Ástráður segir hér að ofan á hann að mínu álti við að jafngildi er ekki bara bundið við innihald textans. Samræmi þarf líka að endurspegalst í ytri atriðum þýdda textans, ef svo má að orði komast. Hann má ekki vera „öryrki“ á sínu tungumáli en skipa svipaðan sess í sínu umhverfi og frumtextinn.

2.8 Þýðing barna- og unglingsabóka

Þegar þýtt er fyrir unglingsa verður þýðandi að setja sig í þeirra spor, reyna hugsa eins og þeir. Í *Loforðinu* er það tólf ára stelpa sem segir frá og það mótar nokkuð málfarið í sögunni. Mál hennar er í heildina einfalt, það er lítið um löng eða torskilin orð og allvíða kemur fram orðafar og tungutak unglingsa. Að þessu þarf þýðandi að gæta og vera handgenginn orðavalí unglingsa á markmálinu. Hann þarf, sbr. Oittinen (2000: 26), að horfa á heiminn með barnsaugum enda hefur hver þýðandi verið barn og barnið lifir áfram með honum. Þar af leiðandi er æskilegt fyrir þá sem þýða barna- og unglingsabækur, sbr. tilvísun O’ Sullivan (2005:75) í Oittinen (1993), að komast í tæri við ímynd barnsins, sprottna af eigin menningu. Þýðandi eigi að ganga inn í „karnívalheim barnsins“ (e. *carnivalistic world*) til að finna hann aftur. Og meira að segja tengjast sviði bernsku og barns sem er inni í honum. Þessi tenging við karnívalheim barnsins þar sem þýðandi uppgötvar í sjálfum sér barn og óttast ekki missi eigin álits má líkja við samtal, sbr. tilvísun O’ Sullivan (2005: 75) í Oittinen (1993).

2.9 Niðurlag

Í þessum kafla var gerð grein fyrir ýmiss konar grunnatriðum í þýðingafræði, þar á meðal þýðingaraðferðum, flokkun og greiningu texta o.s.frv. Eftir að ég komst í kynni við ofangreind atriði vinna míni að þýðingunni gerðist skýrari og markvissari. Ég opnaði augu fyrir ýmsu sem áður fyrr var mér hulið, t.d. skildi að mikilvægt er að ákveða markmið frumtextans til að ná sama markmiði sem hafði höfundurinn. Ég varð mun meðvitaðri um það sem þýðingarvinna væri og með þessarri reynslu fór ég að þýða *Loforðið*. Afraksturinn af því má sjá í næstu köflum.

3 KAFLI - UM ÞÝÐINGUNA

3.1 Inngangur

Ýmis vandamál koma upp þegar þýtt er af íslensku á pólsku. Þýðingin á *Loforðinu* reyndist mér mikil áskorun og margvíslegir erfiðleikar urðu á vegi mínum í þýðingarferlinu. Hér á eftir ætla ég tala um vandamál sem komu upp við þýðinguna og hvernig ég leysti þau.

Í 3.2 er talað um meðferð sérnafna og hvernig þau fallbeygjast í pólsku. Um greini og ákveðni er talað í 3.3. Kafli 3.4 fjallar um persónufornöfn og mismunandi notkun þeirra í báðum tungumálunum. Í 3.5 víkur sögunni að setningalengd og hvernig íslensku setningarnar breyttust við þýðinguna. Í 3.6 er rætt um ósamsett horf og sýnd dæmi um pólskt ígildi þeirra. Að orðmyndun beinist umfjöllunin í 3.7 þar sem er nánar talað um samsettord af ýmsu tagi. Eftir það tekur við umræða um menningartengd vandamál í 3.8 og að lokum í 3.9 er sjónum beint að nýyrðum, orðaleikjum og gæluorðum.

Tungumálin íslenska og pólska eru ólík að málfræði og gerð enda uppruni þeirra ólíkur. Bæði málin tilheyra indó-evrópsku málaættinni eins og flest nágrannamál í Evrópu. Íslenska er germansk mál eins og t.d. enska, þýska, danska og norska en pólska er slavneskt mál líkt og rússneska, tékkneska, slóvakíkska og búlgarska, sbr. Höskuld Þráinsson (1995: 327).

Enginn greinir er í pólsku og pólsk fallorð hafa sjö föll en íslenska fjögur, sagnorð beygjast með öðrum hætti en íslensku og verður nánar að þessu vikið í viðeigandi samhengi hér á eftir.

Þegar afmarka þarf beina ræðu er fylgt pólskum sið eins og kemur fram í dæmunum hér á eftir. Farið er eftir þeim sið sem lýst er í þeirri pólsku orðabók³ sem segja má að hafi sömu stöðu og *Íslensk orðabók*. Í dæmunum hér á eftir sést að í pólsku eru ekki notaðar gæsalappir eins og íslensku. Í þeirra stað notum við strik.

- (20) a. „Elsku stóra stelpan míń,“ sagði hún og horfði á Ástu. (bls. 28)
-Moja kochana, duża córeczko – powiedziała patrząc na nią.⁴
- b. „Ég held að það sé gaman að vera hjá englunum,“ sagði hann svo og
stóð upp. (bls. 30)
-Myślę, że fajnie jest pomiędzy aniołkami- powiedział i wstał.

³ <http://so.pwn.pl/zasady.php?id=629828>

⁴ Hér er eðlilegast að nota persónufornafn í stað eiginnafnsins.

Annað sem vert er að nefna er notkunin í pólsku á stórum staf í einkabréfum. Þá er fornafn annarrar persónu skrifað með stórum staf.

- (21) a. Ég sagði aldrei neinum frá henni, ekki einu sinni **pér**, en nú er ég búin að ákveða að gefa **pér** hana. (bls. 52)
Nikomu nigdy o nim nie mówiłam, nawet **Tobie**, lecz teraz nadszedł czas, by Ci go dać.
b. ... að skrifa **pér** smá bréf. (bls. 51)
... napisać do **Ciebie** krótki list.

Þetta á líka við þegar um formleg bréfaskipti er að ræða.

3.2 Meðferð sérnafna

Flestir fræðimenn segja að það sé erfitt að þýða nöfn á annað tungumál, þau séu fastbundið menningarlegt fyrirbæri. Heimir Pálsson og Höskuldur Þráinsson (1988:27) segja um þetta:⁵

- (22) Sjaldnast er ástæða til að „þýða“ mannanöfn beinlínis, nema þá að þau hafi einhverja sérstaka merkingu eða skírskotun í marktextanum sem ástæða kann að vera til að reyna að ná.

Í marktextanum voru nöfnin því ekki þydd enda engin ástæða til. Hins vegar var nauðsynlegt að breyta rithætti sumra íslensku nafnanna og aðlaga þau pólskum rithætti.

- (23) a. Ásta – Asta á -> a
b. Eyvör – Eyyvor ö -> o
c. Dóri – Dori ó -> o
d. Guðlaug – Gudlaug ð -> d

Nafnorð eru fallbeygð í pólsku sem hefur sjö föll: nefnifall, eignarfall, þágufall, þolfall, tækisfall, staðarfall og ávarpsfall, sbr. <http://so.pwn.pl/zasady.php?id=629602>. Hægt er að beygja kvenkyns eiginnafn sem endar á sérljóði, *a*, sbr. t.d. *Ásta*, og karlkynsnöfn af ýmsum toga, þ.a m. *Siggi* og *Dóri*. Ákveðið var að beygja ekki nafnið *Eyyvor* því að pólskan hefur ekki r-endingu í nöfnum kvenna og það myndi hljóma óeðlilega á pólsku. Þá er nafnið *Guðlaug* líka óbeygt.

⁵ Þeir (bls. 28) segja hins vegar að konungborið fólk og páfar sé oft látið heita íslenskum nöfnum sé það hægt. Polskættaði páfinn, *Jóhannes Páll annar*, er dæmi um slík.

Tafla 1 Dæmi um beygingu íslenskra nafna í marktextanum.

Föll	Eintala	Eintala	Eintala	Eintala
Mianownik (nefnifall)	Asta	Eyvor	Siggi	Gudlaug
Dopełniacz (eignarfall)	Asty	Eyvor	Siggiego	Gudlaug
Celownik (págufall)	Aście	Eyvor	Siggiemu	Gudlaug
Biernik (þolfall)	Astę	Eyvor	Siggiego	Gudlaug
Narzędnik (tækisfall)	Astę	Eyvor	Siggim	Gudlaug
Miejscownik (staðarfall)	Aście	Eyvor	Siggim	Gudlaug
Wołacz (ávarpsfall)	Asto	Eyvor	Siggi	Gudlaug

3.3 Um greini og ákveðni

Í íslensku er notaður viðskiptetur greinir til að láta í ljós ákveðni; fornöfn geta einnig gert það sama og í einstaka tilvikum laus greinir. Í pólsku er enginn greinir en í staðinn er notað ábendingarfornafn sem stendur fyrir framan nafnorðið.

- (24) a. prestur b. presturinn c. *bessi* prestur
pastor *ten pastor* *ten pastor*

Í þýðingunni yfir á pólsku er enginn munur á greinislausum nafnorðum, nafnorðum með greini og nafnorðum með ábendingarfornafninu, sjá (24). Um svona nokkuð eru mörg dæmi í þýðingunni sem ástæðulaust er að nefna hér.

3.4 Persónuformöfn

Merking orðsins fornafn segir okkur að það komi í stað nafns/nafnorðs. Um notkun þeirra kemur þetta fram hjá Ástu Svavarsdóttur og Margréti Jónsdóttur (1998:5):

- (25) Í texta þar sem talað er aftur og aftur um það sama – persónu, hlut, hugmynd eða fyrirbæri – kemur oft persónuformafn (pfn.) í stað nafnorð og fylgjorða þess (ef einhver eru) til að forðast endurtekningu. Fornafnið er þá í sama kyni og nafnorðið sem það stendur fyrir.

Að sjálfsögðu er þessi notkun vel þekkt í pólsku. Ólíkt íslensku er þar hins vegar eðlilegt að sleppa persónuformafni af því að beyging sagnarinnar vísar beint í persónuna. Ending sagnarinnar segir til um kyn rétt eins og lýsingarord í íslensku *gera*.

- (26) sögnin *zrobic* ‘gera’ í 3. p. et. lýsingarorðið *fallegur* í et.

a. **hann** gerði - zrobil = Ø kk. et. – fallegur = **ur**

b. **hún** gerði - zrobila = **a** kvk. et. – falleg- = Ø

c. gerði - zrobilo = **o** hvk. et. – fallegt = **t**

Endingin „a“ segir okkur að átt sé við kvenkyn en „o“ hvorugkyn. Karlkynið, það sjálfgefna, er endingarlaust.

Á íslensku þarf að nota viðeigandi fornafn þegar talað er um stelpu en á pólsku segir sagnorðs-
endingin það sem segja þarf, sbr. (27). Sé fornafn notað eru upplýsingarnar tvíteknar, sjá (27)b.

- (27) a. hún gerði - **ona** zrobila
b. hún gerði - zrobila

Í þýðingunni notaði ég aldrei fornöfn en auðvitað hefði það verið hægt. Þess konar þýðing væri þó í mörgum tilvikum frekar óeðlileg.

3.5 Setninggalengd

Ástráður Eysteinsson (1996:111–113) fjallar nokkuð um þýðingareiningar, setningar og málsgreinar, sem þýðandi þarf sérstaklega að hyggja að hverju sinni. Hann segir efnislega á þá leið að vel sé hægt að brjóta upp setningarnar og breyta röð þeirra innan heildarinnar. En þá þarf að huga vel að því að allt komist til skila, merking og innihald.

Setningar, eða miklu fremur málsgreinar, í textanum eru stundum langar. Séu þær einfaldari og styttri komast þær betur til skila. Þess vegna einfaldaði ég oft málið. Sem dæmi má nefna eftirfarandi dæmi úr býðingunni bar sem ég sleppi aðaltengunni.

- (28) a. Henni fannst lyktin af þeim yfirþyrmanni **og** það var svo sorglegt að horfa á svona mörg hvít blóm. (bls. 29)

b. Zapach kwiatów był dla niej przytłaczający. Bardzo smutno było patrzeć na tyle białych kwiatów.

c. ‘Henni fannst lyktin af þeim yfirþyrmandi. Það var svo sorglegt að horfa á svona mörg hvít blóm.’

(29) a. Það var löng þögn **og** þótt það heyrðist ekki fann Ásta að mamma grét. (bls. 28)

b. Zapadła dłuża cisza. Chociaż nie było nic słyszać Ásta czuła, że mama płacze.

c. ‘Það var löng þögn. Þótt það heyrðist ekki fann Ásta að mamma grét.’

Stytting setninganna er ekki nauðsynleg hér og þjónar kannski engum tilgangi. En hún gæti hjálpað að koma betur til skila tilfinningum og andrúmslofti í kringumstæðum sem koma fram í ofangreindum setningum.

3.6 Ósamsett horf

Jón Friðjónsson (1989:98) greinir fjóra flokka ósamsettra horfa í íslensku. Horfin kallast lokið horf I, lokið horf II, dvalarhorf og byrjunarhorf. Ég sýni hér dæmi um ofangreind horf og hvernig ég þýddi þau.

Lokið horf I, sbr. Jón Friðjónsson (1989:98, 100, 101), samanstendur af hjálparsögninni *hafa* og lýsingarhætti þáttíðar í hvorugkyni eintölu af aðalsögn (*hafa* + lh.pt.hk.et.). Í frumtextanum fann ég málsgrein með þessu horfi í lokinni merkingu. Þessi merking segir okkur um lokinn atburð/verknað í samanburði við tíma setningarinnar sem endurspeglast í tímatáknunum í þessari setningu (sjá *alltaf* í a.-dæmunum). En eina leiðin hér var að nota sögn í þáttíð, *zwierzaly się*, eins og má sjá í (30)b. og c.

- (30) a. Pær **höfðu** alltaf **sagt** hvor annari öll sín leyndarmál ... (bls. 31)
- b. One zawsze **zwierzaly się** sobie ze wszystkich tajemnic ...
- c. ‘Pær **sögðu** alltaf hvor annari öll sín leyndarmál ...’

Lokið horf II, sbr. Jón Friðjónsson (1989:103), hefur að geyma hjálparsagnirnar *vera/verða*, lýsingarháttinn *búinn* og nafnhátt af aðalsögn (*vera/verða* + *búinn* + að + nafnháttur). Það skírskotar til lokins verknaðar eða atburðar miðað við ákveðinn tíma í setningunni. Þessi tími kann að vera samtímalegur, lokinn eða óorðinn. Horfið kemur fram í eftirfylgjandi setningu þar sem *vera* er í nútíð. Sambandið sem myndar þetta horf þýddi ég eins og fyrra horfið (32) með sögn í þáttíð þar sem í pólsku skortir einfaldlega samsvarandi samband.

- (31) a. ... en nú **er** ég **búin** að **ákveða** að gefa þér hana. (bls. 52)
- b. ... lecz teraz zdecydowałam , że Ci go dam.
- c. ... ‘en nú **ákvað** ég að gefa þér hann’.

Til að mynda dvalarhorf, sbr. Jón Friðjónsson (1989:107), eru notaðar hjálparsagnirnar *vera/verða* og nafnháttur af aðalsögn (*vera* + að + nafnháttur). Í bókinni fann ég aðeins dæmi um dvalarhorf í dvalarmerkingu en hún varðar atburði sem fara fram eða gerast í nútíð (*vera* í nútíð):

- (32) a. ... en pabbi og mamma **eru** frammi **að tala** við læknana.
 b. ... a tata z mamą **rozmawiają** na korytarzu z lekarzami.
 c. ... ‘en pabbi og mamma **tala** frammi við læknana’.

Við þýðingu á þessu horfi þurfti ég að nota eina sögn, sögnina *rozmawiają*. Sögnin er hér í nútíð enda er verið að lýsa atburði sem stendur yfir eða er að gerast. Ef ég vildi þýða þetta horf bókstaflega þá þyrfti ég að nota tvær sagnir *sq* og *rozmawiać* en það væri mjög óeðlilegt og illa skiljanlegt í pólsku.

Byrjunarhorf er samkvæmt skilgreiningu Jóns Friðjónssonar (1989:112) samsett úr hjálparsögninni *fara* og nafnhætti af aðalsögn (*fara* + að + nh.). Það táknað upphaf verknaðar eða verknað sem er að nálgast. Dæmi um það má sjá í þessari setningu:

- (33) a. Hún **fór** alla vega **að hlusta** á einhver væmin lög þegar hún kom heim í gærkvöldi ... (bls. 47)
 b. Bądź co bądź, kiedy przyszła do domu wczorajszego wieczoru **zaczęła słuchać** jakichś ćwiczeń piosenek ...
 c. ‘Alla vega þegar hún kom heim í gærkvöldi **byrjaði** [hún] **að hlusta** á einhver væmin lög’ ...

Hjálparsögnina *fara* í dæminu hér að ofan þýddi ég með sögninni *zaczęła* en hún merkir ein og sér *byrja*. Hér gat ég ekki notað sögnina *iść*. Hún er í grunn- og aðalmerkingu nánasta samsvörun *fara* í pólsku en hefur ekki þann eiginleika að geta myndað byrjunarhorf eins og má sjá t.a.m. í mjög mikilvægri bók fyrir pólskt tungumál, orðabókinni *Slownik języka polskiego* (1958-1969).

Eins og sést byggjast ósamsett horf í íslensku á orðskipunum sem eiga sér enga hliðstæðu í pólsku. Þar af leiðandi notaði ég við þýðingu á þeim stakar sagnir líkt og t.a.m. sögnina *rozmawiają* í stað horfsins *vera að tala*, sjá (33) a.

3.7 Orðmyndun

Hér á eftir ætla ég að ræða um nokkur atriði sem þýðingu mína á nokkrum lýsingarorðum með forliðum og nokkur nafnorð.

3.7.1 Lýsingarorð

Í bókinni er mikið um að lýsingarorð sem að öðru jöfnu standa ein og sér bæti framan við sig einhverju því sem herðir á merkingunni og er til áherslu. Eiríkur Rögnvaldsson (1990:27) gerir mun á forskeytum og forliðum sem eru bæði notuð til áherslu. Hann segir að forliðir séu

oft rætur sem er bætt framan við orð og hafi oft glatað merkingunni að stórum eða öllum hluta. Í bókinni fann ég eftirfarandi samsett lýsingaorð sem eru hert með forliðunum *eld-*, *ofsa-* og *pínu-*:

(34)	A	B	C
a.	eldgamall (bls. 55)	a. ofsakáтур (bls. 50)	a. pínulítill (bls. 58)
b.	bardzo stary	b. Szczęśliwy	b. malutki
c.	‘býsna gamall’	c. ‘mikið kátur, hamingjusamur’	c. ‘mjög lítill’

Í A notaði ég tvö orð við þýðinguna, atviksorðið *bardzo* og lýsingaorðið *stary* þar sem ég fann ekkert eitt samsvarandi orð í pólsku. Í B var þetta stakt orðið *szczęśliwy* en í C notaði ég orðið *malutki* sem mér fannst varðveita merkinguna best. Hér er það atviksorðið *bardzo* sem gegnir sama hlutverki og forliðurinn *eld-*.

3.7.2 Nafnorð

Enda þótt mörg nafnorð lúta sömu eða svipuðum orðmyndunarreglum í málunum tveimu er líka ýmislegt sem greinir að. Tökum dæmi af nafnorðinu dagbók sem er gert úr tveimur rótum. Samsvarandi orð á pólsku er pamiętnik er á hinn bóginn myndað af stofninum pamięt að viðbættu viðskeytinu -nik. Svoleiðis orð kallast afleidd, sbr. Eirík Rögnvaldsson (1990:27).

Önnur voru þydd með því að nota tvö nafnorð, til dæmis:

(35)	A	B
a.	efnisafgangur (bls. 39)	a. umferðarniður (bls. 37)
b.	resztko materiału	b. szum samochodów
c.	‘afgangur efnis’	c. ‘niður umferðar’

Enda þótt íslenskt nafnorð sé sett saman úr tveimur nafnorðsrótum varð stundum nauðsynlegt að nota lýsingarorð og nafnorð við þýðinguna. Dæmi um þetta má sjá í næstu dæmum:

(36)	A	B
a.	hauströkkur (bls. 37)	a. ruggustóll (bls. 43)
b.	jesienny zmrok	b. fotel bujany
c.	‘haustlegt rökkur’	c. ‘stóll ruggaður’

Þá er stundum nauðsynlegt að nota forsetningu, til dæmis:

(37)	A	B
a.	dúkkuhús (bls. 39)	a. bókahilla (bls. 42)
b.	domek dla lalek	b. regał na książki
c.	‘hús fyrir dúkkur’	c. ‘hillur fyrir bækur’

Ef orðin *dúkkuhús* og *bókahilla* hefðu verið þýdd bókstaflega væri útkoman mjög skrýtin og hljómaði óeðlilega. Þá fengjum við *domek lalek* ‘hús dúkknanna’ og *książkowy regał* ‘bókaleg hillla’. Þess vegna var nauðsynlegt að þýða þessi orð með hjálp forsetninganna *dla* og *na*, sbr. b.-dæmin í (38).

Í *Słowniku języka polskiego PWN A-Ó*, sbr. Drabik og Sobol (2007:119), er gerður greinarmunur á notkun forsetninganna *dla* og *na*. Sú fyrri segir til um notkun grips, t.d. *kvik-mynd fyrir unglings*. Um forsetninguna *na* kemur hins vegar fram að hún sé einkum notuð í tengslum við nöfn á verkfærum, rými o.s.frv. en þó líka um innihald þeirra eða notkun. Hlutverk hvorðar forsetningar fyrir sig snýst um að ákvarða nánar merkingu nafnorðsins, haussins í samsetningunni. Það er eins og í íslensku, sbr. Guðrún Kvaran (2005:149), þar sem fyrri hluti samsetts orðs kveður nánar á um merkinguna; hann fer á undan hausnum sem er aðalorðið og ber aðalmerkinguna. Ef tekið er dæmi af orðinu *afmælispeningar* þá er það orðið *peningar* sem er aðalorðið en *afmælis* kveður nánar á um það. Pólsku orðin *afmælispeningar* og *rekaviðarbútur* þarf að búta niður til að merkingin skili sér.

(38)	A	B
a.	afmælispeningar (bls. 54)	a. rekaviðarbútur (bls. 42)
b.	Pieniądze, które dostałam na urodziny.	b. Kawałek drewna wyrzucony na brzeg morza.
c.	‘Peningar, sem [égi] fékk á afmælinu’.	c. ‘Moli viðarins rekinn á strönd sjávarsins’.

Pólsk þýðing getur verið lengri en frumtexti. Ástæða fyrir því er sú að við að þýða íslensk samsett orð yfir á pólsku oft kemur fyrir að fyrir eitt samsett orð eru notuð tvö eða fleiri pólsk orð.

3.8 Menningartengd vandamál

Í 2.7. var rætt um jafngildi og hlutverk þess í þýðingum. Fram kom að gerður er greinarmunur á tvenns konar jafngildi, formlegu jafngildi og áhrifajafngildi.

Þegar kemur að menningartengdum vandamálum þarf þýðandi að finna jafngild orð eða orðasambönd í markmálinu. Stundum er það þó ekki hægt og fullur trúnaður við frumtextann næst ekki. Ástráður Eysteinsson (1996:92) segir eftirfarandi um þetta:

- (39) Þótt í fljótu bragði sé hægt að kenna slíkt við „nákvæmni“ og „tryggð“, veldur munur á máleigindum og rithefðum tungumála því að málnotkun sem þykir venjuleg á einu máli getur verið ýmist óþekkt á öðru máli eða talist ósmekkleg.

Þessi vandamál birtast á ýmsan hátt í þýðingunni. Ef samsvarandi orð finnast ekki í pólsku þá verður að grípa til þess að útskýra merkinguna. Í öðrum tilvikum er ekki hægt að þýða orð beint; það á t.d. við um orðasambönd af ýmsum toga en einnig ýmislegt fleira.

3.8.1 Menningartengd orð

Pólska er að mörgu leyti rík af orðum um frændsemi. Þó vantar hana t.d. orðin *feðgar* og *mæðgur* en það orð er einmitt í textanum. Það er dæmi um orð sem verður að umorða.

- (40) a. Eftir kvöldmat klæddu **mæðgurnar** Dóra, ... (bls. 37)
b. Po kolacji **mama z córką** ubrały Doriego, ...
c. ‘Eftir kvöldmat **mamma ásamt dóttur** klæddu Dóra’ ...

Pólska þýðingin snýst í þessu tilfelli um jafngildi en hér er reynt að ná sömu áhrifum á lesandann og í frummálinu.

Dæmi um áhrifajafngildi má sjá hér að neðan. Orðið *nammidagur* er sett saman úr orðunum *dagur* og *nammi*; það vísar til eins tiltekins vikudags, oftast laugardags, en þann dag fá krakkar sælgæti, sbr. *Íslenska orðabók* (2010:695). Segja má að þetta sé dæmi um menningartengt atriði sem ekki þekkist í pólsku að því leyti að ekki er til sérstakt orð yfir þennan tiltekna dag. Orðið er því umorðað og þýtt eins og má sjá í (41).

- (41) a. ... að í staðinn vilji ég fá two **nammidaga** næstu helgi. (bls. 58)
b. ... że za to będą chciała w następny weekend dwa dni, w które będą jeścisłodycze.
c. ... ‘að í staðinn [ég] verð að vilja næstu helgi two **daga, sem ég verð að borða nammi**’.

3.8.2 Orðasambönd

Orðasambönd hafa löngum reynst þýðendum erfið. Málið leysisit auðvitað farsællega ef e-ð samsvarandi finnst í málinu sem þýtt er á. Jón G. Friðjónsson sem ræðir um vandann við að þýða þau segir m.a. (2006b:19):

- (42) Líkingin getur einnig vísað til atferlis eða hegðunar, haga sér eins og svín; vera algjör þorskur (d. torsk); vera mesti fálki; e-ð er (mesti) grís. Það er mismunandi eftir tungumálum hvernig slík orð eru notuð og því getur sein þýðing slíkra orða verið út í hött.

Hér á eftir verður rætt lítillega um þrjú orðasambönd sem öll koma fyrir í textanum; til að þýða þau þurfti ég að notast við áhrifajafngildi. Hér kemur fyrsta dæmið:

- (43) a. ... að vera með **tíu þumalputta** í textílvinnunni. (bls. 40)
- b. ... mieć dwie lewe ręce do szycia.
- c. ... ‘að hafa tvær vinstri hendur í textílvinnu.’

Orðatiltækið *hafa þumalputta á hverjum fingri* merkir ‘vera klaufskur, ekki laghentur’; það er óformlegt og er kunnugt úr nútímmamáli, sbr. Jón G. Friðjónsson (1993:731). Í sambandinu *mieć dwie lewe ręce* er fólgin samskonar merking og því hentaði það í þessu tilviki við þýðingu.

Önnur orðatiltæki sem ég vil sýna hér að neðan eru þýdd með umorðun. Þau eru tvö. Hið fyrra er þannig:

- (44) a. ... án þess að blása úr nös. (bls. 40)
- b. ... bez żadnego wysiłku.
- c. ... ‘án nokkurrar áreynslu.’

Samkvæmt Jóni G. Friðjónssyni (1993:464) er merkingin þessa orðatiltækis ‘láta engin þreytumerki á sér sjá’. Þýðingin sem kom mér að gagni í þessu dæmi er ekki orðatiltæki en í staðinn notaði ég orðalag sem hefur svipaða merkingu. En hitt orðatiltækið er svona:

- (45) a. Sem betur fór **tók Guðlaug á sig rögg**. (bls. 41)
- b. Na szczeście Guðlaug wzięła się w garść.
- c. ‘Til allrar hamingju Guðlaug tók sig í hnafafylli.’

Jón G. Friðjónsson (2006a:701) skilgreinir orðatiltækið *taka/(setja) á sig rögg* sem „‘taka sig saman í andlitinu, herða sig upp til að gera e-ð, sýna einurð, frumkvæði eða myndugleika’.“ Pólska orðasambandið *wziąć się w garść* samsvarar merkingarlega því íslenska og kom því í staðinn fyrir það í pólsku.

Eins og fram hefur komið þarf að huga vel að þýðingum orðasambanda, sama hvers eðlis þau eru. Þá er að mörgu að gæta. Sumt er hægt að þýða beint, sumt þarf að umorða eða finna pólska staðgengla en stundum er hægt að finna það sem hefur sömu merkingu. Eitt er þó ljóst að ekki er hægt að þýða orð fyrir orð.

3.9 Nýyrði, orðaleikir, gæluorð

Nýyrði er nýtt eða nýmyndað orð yfir hlut eða hugtak. Íslenska er rík af nýyrðum enda er mikil hefð fyrir henni og reynst hefur auðvelt að búa til ný orð.

Línum fyrst á orðið *raddhækkunarvél* sem Eyvör bjó til. Orðið er sett saman úr þremur nafnorðum, *rödd*, *hækkun* og *vél* og birtist í þessari setningu:

- (46) Hún syngur fallega en bara svo lágt að maður þarf næstum því að vera með **raddhækkunarvél** til að heyra í henni. (bls. 59)

Raddhækkunarvél er nýyrði sem hún bjó til, greinilega yfir hljóðmagnara. Þetta orð er hennar eigið verk og sem hvergi annars staðar er hægt að finna. Hægt væri að þýða það með því að skipta því í þrennt. Útkoman yrði þá:

- (47) a. raddhækkunarvél
b. urządzenie wzmacniające głos
c. ‘vél hækkandi rödd’

Þrátt fyrir þann möguleika ákvað ég samt að þýða þetta orð með hefðbundnara orði, þ.e. *wzmacniacz dźwięku* ‘hljóðmagnari’, sem að mínu mati hentar vel í þýðingunni.

Annað dæmi er það sem sagt er vera *eyvararlegt* (bls. 38), þ.e. líkt Eyvöru. Í pólsku er hægt að búa til svona lýsingarord en í þýðingunni notaði ég lausn sem er að mínu álti betri. Hún snýst um umorðun:

- (48) a. Allt var svo „**Eyvararlegt**“ í herberginu.
b. Wszystko w pokoju ja (Eyvor) przypominało.
c. ‘Allt í herberginu minnir á Eyvöru eða eins og Eyvör hefði gert það.’

Dagbók sína nefnir Eyvör *flettu* (bls. 55), þ.e. bók sem er flett. Þetta er þýtt með *książeczka*. Ásta er sjálf stundum kölluð *skvetta* (bls. 55) sem merkir ærslafulla, fljótfæra stúlk, skv. *Íslenskri orðabók* (2010:909). Á pólsku er þetta þýtt *córeczko*. Bæði orðin *książeczka* og *córeczko* eru með endingunum sem tákna smækun og væntumþykju í pólsku.

Ásta er kölluð *kerlingin mín* og *kelli mín*. Orðin merkja það sama, bæði notuð hér sem ávörp í alúðarskyni, en almennt er *kelli* eingöngu notað þannig. Orðið *kelli* er ritháttur (og framburðarmynd) orðsins *kerli* sem er greinileg stytting orðsins *kerling* (*kelling*), sbr. Ásgeir Blöndal Magnússon (1989:454). Þetta verður ekki þýtt orðrétt af því að í pólsku er kerling

notað fremur neikvætt um gamla konu. Hér þarf því að umorða til að ná fram þeirri alúð og væntumþykju sem fram kemur í íslenska textanum.

(49)	A	B
a.	kerlingin mín (bls. 45)	a. kelli mín (bls. 57)
b.	moja mała kobietko	b. moja mała
c.	‘mín litla kerling’	c. ‘mín litla’

En annað dæmi er að þegar talað er til eða um Ástu þá er oft sagt *Ásta mína* sem. Það er þýtt með *Astunia*. Í íslensku er ekki smækkunarorð á nafninu *Ásta*. Til að fá svipuð tilfinningaleg áhrif í þýðingunni og eignarfornafnið gefur til kynna notum við smækkunarorð með því að bæta við endingu – *unia, Astunia*.

Á bls. 45 er *nebbinn* sem er smækkunarorð á *nefi*. Smækkunin næst í þessu orði með notkun *bb*. Á pólsku kemur smækkunin fram með því að bæta endingu – *ek* við orðið *nos* og þá kemur *nosek*.

3.10 Niðurlag

Hér á undan ræddi ég um ýmiss konar vandamál sem komu fram við þýðinguna og ég þurfti að leysa. Ég greindi að málfræðileg og menningarleg vandamál. Þau málfræðilegu voru hefð-bundin og snuru að því hvernig leysa ætti þann mun sem er á pólsku og íslensku. Nefna má t.d. að notkun persónufornafna er ekki eins í málunum tveimur. Þegar að menningarleg vandamálunum kom skiptu orðasambönd miklu máli en líka ýmis önnur atriði. Þá reyndi á að finna áhrifajafngildi.

4 KAFLI - LOKAORD

Í þessari ritgerð hef ég fjallað um þýðingar almennt og kenningar fræðimanna í þýðingarfraeði. Einnig hef ég sagt frá helstu vandamálin sem komu fram við þýðinguna.

Ýmis vandamál, einkum tengd samsettum orðum og séríslenskum orðum og fyrirbærum, komu í ljós við þýðinguna og voru þau leyst eins vel og hægt var. Leitast var við að þýða í samræmi við kenningar um þýðingu barnabóka, reynt að þýða eins nákvæmlega og unnt var til að vera trúr höfundinum. Samtímis var reynt að aðlaga innihald og form markmenningunni. Haft var í huga að textinn yrði eðlilegur og áheyrligur þegar hann væri lesinn upphátt svo að pólskir lesendur og áheyrendur veittu honum eðlilega viðtöku.

Mér fannst skemmtilegt að fást við þýðinguna á *Loforðinu* enda er söguefnið nokkuð óvenjulegt og það grípur lesandann. En það var líka erfitt á köflum. Til þess að ráða við verkið þurfti ég að kynna mér ýmis mikilvæg hugtök í þýðingarfraeðum; greining textans er líka grundvallaratriði við þýðingar. Til að velja rétta aðferð í þýðingunni og koma honum til skila þurfti ég lesa frumtextann vel til að skilja boðskap og tilgang textans.

Það er von míni að sagan *Loforðið* muni einhvern tíma koma út á pólsku, það væri nokkur fengur fyrir Pólverja. Tengsl pólsku og íslensku þjóðanna eru nú þegar vinsamleg. Þau eru umtalsverð og aukast stöðugt. Báðar þjóðirnar eiga sér langa menningarsögu og margt sameiginlegt. Það væri gaman að geta stuðlað að því að tengsl þjóðann ykjust og þær kynntust enn betur.

HEIMILDASKRÁ

- Ásgeir Blöndal Magnússon. 1989. *Íslensk orðsifjabók*. Orðabók Háskólans, Reykjavík.
- Ásta Svavarsdóttir og Margrét Jónsdóttir. 1998. *Íslenska fyrir útlendinga. Kennslubók í málfræði*. Málvísindastofnum Háskóla Íslands, Reykjavík.
- Ástráður Eysteinsson. 1996. *Tvímæli. Þýðingar og bókmenntir*. Bókmenntafræðistofnun. Háskólaútgáfan, Reykjavík.
- Bassnett-McGuire, Susan. 1980. *Translation Studies*. Routledge, London, New York.
- Bergþóra Jónsdóttir. 2007. Loforðið lætur engan ósnortinn. *Morgunblaðið* 95. árg., 256. tbl., bls. 16.
- Eiríkur Rögnvaldsson. 1990. *Íslensk orðahlutafræði: Kennslukver handa nemendum á háskólastigi*. Málvísindastofnun Háskóla Íslands, Reykjavík.
- Guðrún Kvaran. 2005. *Orð. Handbók um beygingar – og orðmyndunarfræði*. Íslensk tunga II. Almenna bókafélagið, Reykjavík.
- Heimir Pálsson og Höskuldur Þráinsson. 1988. *Um Þýðingar*. Iðunn, Reykjavík.
- Hrund Þórsdóttir. 2007. *Loforðið*. Vaka-Helgafell, Reykjavík.
- Höskuldur Þráinsson. 1995. *Handbók um málfræði*. Námsgagnastofnun, Reykjavík.
- Íslensk orðabók*. 2010. Ritstjóri: Mörður Árnason. Forlagið, Reykjavík.
- Jón Friðjónsson. 1989. *Samsettar myndir sagna*. Málvísindastofnun Háskóla Íslands, Reykjavík.
- Jón G. Friðjónsson. 1993. *Mergur málsins*. Íslensk orðatiltæki, uppruni, saga og notkun. Örn og Örlygur. Bókaklúbbur hf., Reykjavík.
- Jón G. Friðjónsson. 2006a. *Mergur málsins*. Íslensk orðatiltæki, uppruni, saga og notkun. Mál og menning, Reykjavík.
- Jón G. Friðjónsson. 2006b. *Þýðingar*. Háskóli Íslands, Reykjavík.
- Jón Hilmar Jónsson. 2005. *Stóra orðabókin um íslenska málnotkun*. JPV útgáfa, Reykjavík.
- Kielar, Barbara. Z. 1988, Tłumaczenie i koncepcje translatoryczne. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Wrocław.
- Munday, Jeremy. 2001. *Introducing Translation Studies. Theories and Applications*. Routledge, London, New York.
- Newmark, Peter. 1988. *A textbook of translation*. Prentice-Hall International, New York.

Oittinen, Riita. 1993. *I am Me – I am the Other: On the Dialogics of Translating for Children*. University of Tampere, Tampere.

Oittinen, Riita. 2000. *Translating for Children*. Garland Publishing, London and New York.

O'Sullivan, Emer. 2005. *Comparative Children's Literature*. Routledge. Abingdon, New York.

Pym, Antony. 2010. *Exploring translation theories*. Routledge, London/New York.

Reiß, Katharina. 2004. Type, kind and individuality of text: Decision making in translation. I: *The Translation Studies Reader*. Ritstjóri: L. Venuti. Oxford and New York: Routledge, London.

Silja Aðalsteinsdóttir. 2007. Að hafa átt eitthvað dýrmætt. *tmm.forlagid.is*

Slownik języka polskiego PWN A-Ó 2007. Lidia Drabik og Elżbieta Sobol. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Vefheimildir

<http://so.pwn.pl/zasady.php?id=629828>

<http://so.pwn.pl/zasady.php?id=629602>

PÝĐING Á PÓLSKU

3.

Kiedy Asta obudziła się, było już południe. Najpierw wydawało się jej, że to sobota, ale później przypomniała sobie, że jest piątek. Widocznie mama pozwoliła jej pospać dłużej.

Poczuła skurcze w żołądku, takie same, jakie czuła wieczorem poprzedniego dnia w szpitalu. Wydawało jej się, że jej ciało jest ocięzałe. Mimo wszystko wstała, ubrała się w miękki szlafrok, który Eyvor dała jej w prezencie pod choinkę i wyszła ze swojego pokoju. W korytarzu na podłodze siedział Dori i bawił się swoimi klockami. Jego również mama nie odprowadziła do przedszkola. Miś Binni, siedząc na nocniku Doriego jak na tronie, wpatrywał się na klocki, które wyglądały jak kolorowy obraz i w ogóle mu nie przeszkadzało, że nocnik nie był opróżniony od czasu, kiedy Dori używała go ostatnim razem.

Asta weszła do salonu. Siedziała tam mama wpatrzona w okno. Nie musiała prosić Asty, aby usiadła obok niej. Asta szła tak, jakby była zahipnotyzowana, czekając, co się będzie działo dalej.

Mama objęła ją ramionami i posadziła na kanapie.

- Moja kochana, duża córeczko – powiedziała patrząc na nią.

Pogłaskała ją po włosach i kontynuowała:

- Eyvor zmarła dziś rano, spała, więc nic nie czuła.

Nastąpiła dłuża cisza. Nawet nic nie słysząc, Asta wiedziała, że mama płacze. Ona sama zamarła. Nie mogła ani mówić, ani myśleć, a jej serce zmieniło się w kamień.

Ten piątek trwał nieskończenie długo, a Aście wydawało się, jakby wszystko było we mgle. Była smutna i rozgoryczona. Wydawało jej się to niesprawiedliwe i nie mogła uwierzyć, że coś podobnego im się przytrafiło. Dlaczego właśnie taka wspaniała dziewczyna jak Eyvor musiała umrzeć? Dlaczego nie mógł umrzeć zły człowiek, jakiś łobuz, ktoś, kto chciałby umrzeć? Dla niej było zupełnie obojętne kto, byle tylko nie Eyvor.

Wiadomości szybko się rozniosły i w ciągu dnia zaczęło przychodzić niezliczenie dużo wyrazów współczucia dla Asty i jej mamy. Asta musiała co chwilę opróżniać skrzynkę pocztową w swoim telefonie, bo ich przyjaciele i szkolni koledzy wysyłali jej strasznie dużo Sms-ów z kondolencjami. Mama nigdy nie mogła zrozumieć, jak można tak szybko pisać na telefonie. Chociaż Asta wcale nie miała ochoty odpisywać na wszystkie sms-y, które się nagromadzały, mama podziwiała ją za to jak szybko wykonywała wszystkie polecenia w telefonie.

Mama nie była zadowolona z tego, że Asta dostała telefon komórkowy, ale kiedy ona wytłumaczyła jej, że można zawsze mieć z nią kontakt, że telefon jest dobry dla bezpieczeństwa, mama dała się namówić, ale sobie nie miała zamiaru kupić tego co nazywała „złodziejem spokoju”.

- Mnie taki telefon jest wcale niepotrzebny - zawsze powtarzała. - Mnie zupełnie wystarczy mieć zwyczajny telefon - dodała z pobłażliwą miną. Gdzieś słyszała, że skrót literek „gsm” znaczą: stary telefon z kablem. To zawsze wydawało się bardzo śmieszne.

Dostały kilka bukietów kwiatów, które mama włożyła do wazonu, ale Asta nie chciała ich trzymać w swoim pokoju, ten zapach był dla niej przytłaczający. Bardzo smutno było patrzeć na tyle białych kwiatów. Zastanawiała się, dlaczego prawie nikt nie wysłał jej kwiatów w żywych kolorach, które mogłyby ją rozweselić. Rozmyślała też o swoim tacie. Nie zadzwonił, ani nie wysłał żadnych kwiatów. Pewnie nie miał pojęcia co się stało.

Długo siedziała na swoim łóżku wpatrując się w okno. Czuła się, jakby cała energia została z niej wyssana i pragnęła zostać sama. Dori był w pokoju bawiąc się niezwykle cicho. Kiedy mama usiadła na kanapie, wepchnął się jej w objęcia i tak siedzieli przez długi czas w milczeniu. Dori widocznie zrozumiał, że wydarzyło się coś smutnego. Kiedy mama „pociągnęła nosem” on patrząc się na nią zaczął głaskać ją po włosach.

- Mamo?

- Tak?

- Czy Asta nie ma zamiaru wyjść z pokoju?

- Nie wiem kochanie moje, zostawmy ją teraz w spokoju.

- Tak, ale mamo?

- Słucham?

- Czy ona zamierza długo być sama?

Mama westchnęła i popatrzyła na niego.

- Asta jest bardzo smutna i z tego powodu musimy być bardzo dobrzy dla niej.

Dori zamyślił się, ale mama kontynuowała:

- Jej przyjaciółka - Eyvor bardzo długo chorowała, a teraz nas opuściła.

- Opuściła nas?

- Tak, kochanie.

- A gdzie ona jest?

- Chyba pomiędzy aniołkami - odpowiedziała mama i pogłaskała go po głowie.

Dori znów zamyślił się.

- Myślę, że fajnie jest pomiędzy aniołkami - powiedział i wstał.

Mama uśmiechnęła się i poszli zapukać do drzwi Asty.

Asta nie miała na nic ochoty, ani nikogo widzieć, ani z nikim rozmawiać. Mama pozwalała jej pобыć w samotności, ale od czasu do czasu przychodziła, żeby posiedzieć z nią. Asta wiedziała, że mama daje jej do zrozumienia, że zawsze może przyjść i porozmawiać, kiedy będzie czuła taką potrzebę i to się Aście podobało. Było jej miło, gdy wszyscy współczuli jej, ale jednak życzyła sobie być sama. Wszystko wydawało się jej tak zakręcone, że nie wiedziała jak się ma zachowywać. Co będzie właśnie teraz, kiedy Eyvor już nie ma?

Asta nie mogła się skupić, przez cały czas myślała o tym, co Eyvor ukryła pod kołdrą. One zawsze zwierzały się sobie ze wszystkich tajemnic i Asta była smutna, że Eyvor przed nią coś ukrywała. Właśnie wtedy, kiedy powinny powiedzieć sobie wszystkie tajemnice. Może to były tylko halucynacje?

Następnego dnia mama z Astą poszły do szkoły, gdzie odbyła się mowa pożegnalna. Dziwnie było przyjść do szkoły w sobotę i spotkać wszystkich w innej sytuacji niż zwykle.

Szkolna sala była przepeliona dziećmi i rodzicami. Wszyscy zachowywali się bardzo poważnie. Wielu z tych, którzy znali dobrze Eyvor, siedzieli płacząc w przednich ławkach. Wielu innych też płakało i wydawało się, że dorosli nie czują się lepiej niż dzieci.

Smutek prawie można było dotykać. Rozprzestrzeniał się w powietrzu i w sercach wszystkich, którzy tam byli.

Wielu ludzi patrzyło na Astę i jej mamę, kiedy weszły do sali. Na stole przy ścianie stało zdjęcie Eyvor. Niektórzy przynieśli kwiaty i położyli je obok zdjęcia. Sporo dzieci zrobiło piękne kartki z wyrazami współczucia dla rodziny Eyvor, a niektórzy napisali nawet kartkę dla Asty. Bardzo się tym wzruszyła, nie czując się osamotniona w tym świecie.

W pierwszej ławce siedziało kilka dziewczyn z ich klasy i kiedy Asta z mamą weszły, jedna z nich, Vala, kiwnęła na nie by usiadły obok. Trzymały dla nich miejsce nawet nie wiedząc, czy przyjdą. Asta zauważała, że mama uśmiechnęła się do nich.

Ceremonia pożegnania była krótka ale treściwa. Dyrektor szkoły z żalem wypowiadał się na temat śmierci Eyvor. Prosił, aby wszyscy trzymali się razem, żeby ten rok szkolny był jak najlepszy, mimo tak trudnego początku. Pastor dzielnicy również przeszedł przemówić do dzieci, aby trzymały się razem w tych ciężkich chwilach. Prosił dzieci, żeby wspierały się nawzajem, aby wspólnie pozbywać się smutku. Również przypominał im, że mają pocieszać tych, którzy byli Eyvor bardzo bliscy. Kiedy to powiedział, popatrzył prosto na Astę.

Po ceremonii uczniowie rozeszli się do swoich klas. Ci, którzy chcieli, mogli pобыć ze swoimi kolegami i nauczycielami. Dla Asty było trudne wejść razem ze swoją klasą.

Wydawało się jej, że koledzy wstydzili się z nią rozmawiać. Rodzice stali na tyle klasy i po cichu rozmawiali, kiedy uczniowie wchodzili jeden po drugim. Asta usiadła. Upłynęło już kilka dni od wakacji, a Asta wciąż siedziała jeszcze w tym samym miejscu, co ubiegłego roku, gdy Eyvor siedziała obok niej. Czuła się bardzo samotna, kiedy patrzyła na puste krzesło obok siebie. Łzy napływały jej do oczu.

Po chwili przyszły Vala, Fanney i Ingibjorg. One zawsze trzymały się razem, również w szkole zawsze siedziały obok siebie. Vala była liderem w tym małym gronie koleżeńskim. Asta była zawsze pełna podziwu dla niej, ponieważ była odważna i towarzyska, lecz sama nie była otwarta dla każdego.

Vala weszła jako pierwsza, bez wahania podeszła do Asty i zapytała się, czy ona nie usiadłaby obok niej. Asta spojrzała na znajdujące się na biurku nauczyciela zdjęcie, uśmiechniętej jak zawsze, Eyvor. Wydawało się jej, jakby lewe oko było trochę mniejsze od drugiego. Tak, jakby Eyvor zgodziła się na nową sąsiadkę w ławce. Zadowolona skinęła głową do Vali. Już mniej się bała przyjścia w poniedziałek do szkoły. Kiedy uczniowie spędzali miły, ale trudny czas, Asta z mamą wyszły na zewnątrz. Dużo osób podeszło i wyściiskało je, a dyrektor przyniósł kartki, które uczniowie zostawili dla Asty na stole w sali.

Kiedy Asta wróciła wreszcie do domu, była bardzo zmęczona. Dzień bardzo się ciągnął, a ona wcale nie była w stanie zebrać swoich myśli. Pod koniec dnia zasnęła w salonie na kanapie, po czym obudziła się dopiero następnego dnia, kiedy Dori małym samochodzikiem przejechał po jej brzuchu. Chociaż wiedział, że coś było nie tak, nie miał zamiaru przeoczyć niedzielnej bajki dla dzieci w telewizji. Asta przesunęła się na kanapie, by Dori mógł się położyć obok niej. Zachichotał z zadowolenia, a kiedy rozpoczęły się bajki krzyknął z radości. Umiał na pamięć wszystkie piosenki, a Asta zasnęła ponownie przy jego śpiewaniu. W południe obudził ją telefon, usłyszała jak mama podniosła słuchawkę. Mama wydawała się być zaskoczona, a kiedy weszła z telefonem do salonu, ze zdziwieniem popatrzyła na Astę. W czasie rozmowy była bardzo zdziwiona.

- No tak, oczywiście, powiem jej o tym. Zobaczmy się wieczorem - powiedziała mama z zaskoczoną miną i pożegnała rozmówcę.

- Kto to był? - zapytała Asta natychmiast.

- To był tato Eyvor - odpowiedziała mama.

- Jesteśmy zaproszone do nich dziś wieczorem, mają jakąś poważną sprawę - dodała.

- Co? Poważną sprawę? Do mnie? - zdziwiła się Asta.

- Tak, do ciebie.

- Czy nie powiedział nic więcej? - zapytała Asta.

Wydawało się jej, że nie będzie mogła się doczekać wieczora, żeby się dowiedzieć o co chodzi.

- Nie. No, tak. Powiedział, że myśli, że to nie będzie coś, czego trzeba się bać - powiedziała mama. - No i powiedział, że sam nie wie, o co chodzi. Lepiej będzie spotkać się z nami, niż rozmawiać przez telefon.

Asta nie mogła się doczekać i wiedziała, że mama też jest niespokojna. Żeby przyśpieszyć czas, postanowiła wyjść z Dorim, żeby pozwolić mu pobawić się na dworze na placu zabaw. Strasznie się ucieszył i natychmiast poszedł próbować się ubrać.

Kiedy Asta weszła do przedpokoju, widziała, że Dori ubrał się jak na mróz, a spodnie od kombinezonu udało się mu wepchnąć w gumowce. Na głowie miał bardzo grubą czapkę. Policzki miał przykryte szalikiem w paski i trzymał grube rękawice. Asta musiała powstrzymać się od śmiechu.

- Jesteś niesamowicie zdolny. Sam się ubrałeś! - powiedziała z akcentem, a Dori pokraśniał z zadowolenia. – Ale czy nie jest ci za gorąco w tym ubraniu?

- Tak, strasznie gorąco! - odpowiedział niecierpliwie próbując ściągnąć z siebie szalik, co było łatwiej powiedzieć niż zrobić, ponieważ przeszkadzały mu grube rękawy kombinezonu.

- Czy nie będzie lepiej użyć tych ubrań, kiedy spadnie śnieg, a teraz lepiej założyć kurtkę i adidasy? - zapytała Asta, gdyż nie chciała zepsuć mu radości z tego, że potrafi ubrać się zupełnie sam.

- Tak, ubiorę adidasy – odpowiedział Dori poddenerwowany, męcząc się nadal nad ściąganiem szalika.

Asta pomogła mu się przebrać i zaraz wyszli na podwórze.

Asta siedziała na huśtawce i rozmyślała o wieczorze, zaś Dori zajęty był kopaniem dziur w piaskownicy. Ogromną radość sprawiało mu zakopywanie różnych rzeczy w piasku, ale od czasu do czasu spoglądał ze skrywioną miną na siostrę. Miał zakopane coś, czego nie mógł znaleźć ponownie. Kiedy siostra wygrzebała mu z piasku łopatkę, połamany kij od miotły i kilka kamieni, wstała i zaproponowała pójść z nim na zjeżdżalnię. Dori zgodził się i popołudnie upłynęło spokojne.

Po drodze do domu spotkali panią Sollę, koleżankę mamy i Asta zauważyła jej dziwny wyraz twarzy, kiedy ich spostrzegła. Zatrzymała się i porozmawiała z nimi przez chwilę.

- Twoja mama mówi, że jesteś bohaterką – powiedziała.

Nawet jeśli Asta nie była przekonana, że pokazała jakieś bohaterstwo, było jej bardzo miło to usłyszeć.

- I dobrze, że też wychodzisz na świeże powietrze, to ci dobrze zrobi - dodała Solla.
- Tak, Dori też lubi bawić się na dworze - powiedziała Asta, starając się wyglądać na zadowoloną.

Dori przytaknął, że fajnie jest wychodzić na dwór i pokazał jej wszystkie kamienie pozbierane w piaskownicy, które miał starannie schował w kieszeniach kurtki, zanim ruszyli do domu. Solla podziwiała z zachwytem pozbierane kamienie i uściiskała Astę.

- Do widzenia moja droga, uważaj na siebie - powiedziała Aście i pożegnała Doriego.
- Proszę przekazać pozdrowienia Twojej mamie.

W drodze do domu Asta nie mogła pozbyć się myśli o wieczorze. Jaką sprawę do niej mogliby mieć rodzice Eyvor? I dlaczego nie można było rozmawiać o tym przez telefon?

4.

Po kolacji, mama z córką ubrały Doriego, którego postanowiły zabrać ze sobą i zdecydowały iść pieszo do domu Eyvor. Miło było spacerować jesiennym zmrokiem i nawet jeśli było trochę chłodno, wieczór był niesamowicie piękny. Było bezwietrznie. Na morzu nie było widać żadnej fali, więc postanowili przedłużyć spacer idąc ścieżką niedaleko brzegu morza. Była prawie zupełna cisza, oprócz szumu samochodów w oddali. Było tak cicho, jakby przyroda zrozumiała, że jest to bardzo ważny wieczór. Aście wydawało się, że skały, trawa, woda i niebo niecierpliwie czekały, żeby się dowiedzieć, jaką poważną sprawę mieli do niej rodzice Eyvor.

Siggi otworzył drzwi i gdy zobaczył Astę, szeroko się uśmiechnął. Wyściaskał ich wszystkich i zaprosił do środka. Zdjeli kurtki. Byli zziębnięci, więc miło było przyjść do ciepłego pomieszczenia. Mama powiesiła swój płaszcz i schyliła się, aby pomóc Doriemu, ale on na to nie pozwolił.

- Mogę sam – powiedział i z mozołem rozpięły zamek u kurtki.
- W porządku kochanie - odparła mama i weszła z Astą do środka.

Gudlaug i Eirikur, rodzice Eyvor, powitali ich i serdecznie wyściiskali Astę.

- Dziękuję za przyjście - powiedziała Gudlaug.

Mama powiedziała, że jest to całkowicie zrozumiałe.

- Nie zaprzeczamy, że jesteśmy bardzo ciekawe – dodała i poważnym wzrokiem spojrzała na Astę.

Asta odwróciła się od mamy i poszła do pokoju Eyvor. To było bardzo dziwne uczucie przyjść w odwiedziny do domu Eyvor, wiedząc, że jej już nie ma. Dostała pozwolenie wejścia do pokoju, a kiedy otworzyła drzwi, wydawało się jej, że Eyvor siedzi przy biurku patrząc na

nią z uśmiechem. Eyvor, kiedy bywała sama, najczęściej przesiadywała w tym miejscu. Bardzo ładnie rysowała i lubiła też pisać różne historie. Czasami Eyvor pozwalała przeczytać to, co napisała i pewnego razu Asta stwierdziła, że pewnie zostanie ona pisarką.

- Kto by chciał czytać moje bzdury - powiedziała Eyvor, ale Asta zauważyła, że jest dumna z tego co napisała i cieszyła się z tego, co powiedziała przyjaciółka.

Kartki, książki i kredki leżały w nieładzie na stole, ale Eyvor nie było, to znaczy nie było jej widać, ale Asta czuła, że ona jest blisko. Wszystko w pokoju ją przypominało.

Asta usłyszała płacz Doriego, wychyliła się z pokoju i zauważyła, że stoi on jeszcze w przedpokoju i jest obwinietym rękawami kurtki. Obie ręce były zaklinowane z tyłu, a biedny Dori stał drąc się, pewnie bardziej z tego powodu, że nie udało mu się rozebrać samemu, niż z powodu tego, że był owinięty rękawami. Asta widziała, że Siggi mu pomógł, więc z powrotem weszła do pokoju.

Na parapecie stała stara kolorowa ramka, którą Eyvor, kiedy była mała, dostała od swojej babci. Jej babcia już dawno nie żyje. Eyvor uwielbiała tę ramkę i trzymała w niej zdjęcie, na którym była razem z Astą, kiedy były małe. Na tym zdjęciu siedziały obie na piasku w kombinezonach przeciwdeszczowych, zabrudzone od stóp do głów, ale uśmiechnięte od ucha do ucha. Eyvor zawsze żartowała, że ramka powinna znajdować się na parapecie, aby babcia patrząc z nieba, widziała ją. Ona myślała, że Eyvor żartuje, nie sądziła wówczas, że mówi poważnie.

Na półkach było dużo książek, a w jednym kącie stał jeszcze domek dla lalek, które zrobiły z dużych papierowych pudeł. Bawiły się obie długo, wycinając okna i drzwi, szyjąc firanki z resztek materiału od Gudlaug, rysując trawę, kwiaty, drzewa na kartonie i malując dom. Najwięcej zajmowały się detalami, budując między innymi komin, ramy okienne, drzwi i wiele innych drobiazgów. Potem Eyvor wpadła na genialny pomysł, by zrobić ruchomy dach. W taki sposób mogły bez problemu bawić się lalkami w domku. Ściany pokoi zrobiły z kartonu, a schody w taki sposób, że poskładały karton jak harmonijkę i postawiły je na środku domku. Kiedy domek był gotowy, już nie miały ochoty nim się bawić, gdyż bardziej przyjemne było zbudowanie tego domku, niż bawienie się nim.

Na łóżku leżały dwie poduszki, które Eyvor uszyła na zajęciach praktycznych w szkole. Aście wcale się nie podobały i uśmiechnęły się do siebie, gdy przypomniała sobie Eyvor z tamtego czasu. Przyjaciółka nie była uzdolniona w tym kierunku i Asta śmiała się, kiedy Eyvor nic nie wychodziło. Obojętnie, w jaki sposób by nie próbowała, zawsze udało jej się coś sknocić, zaś w tym samym czasie Asta bez żadnego wysiłku robiła idealne pacyinki, szaliki dla lalek i różnokolorowe rękawiczki. Pamiętała także, że Eyvor kilka razy szyła tył i

przód drugiej poduszki, więc podejrzewała, że położyła poduszki w pokoju nie z tego powodu, że jej się podobały, ale dlatego, że jej wydawały się śmieszne. Ona potrafiła śmiać się sama z siebie, wiedząc, że ma dwie lewe ręce do szycia.

Asta posiedziała trochę na łóżku, a potem wyszła z pokoju. Już nie mogła się doczekać jaką sprawę rodzice Eyvor mieli do niej. Kiedy spotkała Siggiego na korytarzu, mrugnął do niej okiem i szeroko się uśmiechnął, tak samo jak wówczas, gdy otworzył jej drzwi. Zastanawiała się, czy czasem on nie wie o co chodzi.

Asta usiadła w bujanym fotelu, który zrobił dziadek Eyvor, dorośli usiedli na kanapie. Na podłodze siedział przeszczęśliwy Dori, który opychał się czekoladowymi ciasteczkami.

- No tak, Asto moja, dziękuję, że przyszłaś do nas - powiedziała Eirikur uśmiechając się do niej, chociaż Asta czuła, że za tym uśmiechem chował się smutek w jego oczach. Może myślał o swojej córeczce, gdy widział jej przyjaciółkę siedzącą naprzeciwko.

- Tak, nie ma za co, dziękuję za zaproszenie – powiedziała, ale nie mogła zrozumieć dlaczego jest tak nieśmiała.

Przez te wszystkie lata spędzała tutaj zapewne tyle samo czasu, co u siebie w domu, więc poznała Gudlaug i Eirikura bardzo dobrze. Miała ochotę zapytać się o co chodzi, lecz nie potrafiła się odważyć, czekała aż Eirikur powie coś więcej.

- Wiesz, że jesteś bardzo mile widziana u nas - powiedziała z bardzo poważną miną. - Byłoby nam miło, gdybyś przychodziła od czasu do czasu. Siggiemu również sprawiłoby to radość. Równie dobrze, jeśli tylko będziesz miała ochotę, możesz przychodzić do nas, by pobyć w pokoju Eyvor. Do tej pory jeszcze nie ruszaliśmy jej rzeczy.

- Dziękuję - z trudnością powiedziała Asta, czuła jak łzy napływają jej do oczu, ale na szczęście Gudlaug wzięła się w garść:

- Powiedzieliśmy dziś twojej mamie, że powinniśmy o czymś ci powiedzieć, mam nadzieję że mama ci o tym powiedziała? - zapytała, spoglądając na mamę, a potem na Astę.

- Tak, tak - odpowiedziała Asta - mama powiedziała mi o tym - dodała.

Teraz już nie mogła się doczekać.

Gudlaug wstała, wyjąła coś z pudełka z robótkami ręcznymi, które leżało na regale z książkami i podała Aście. To był klucz, mały dziwny klucz.

- Eyvor prosiła, abyśmy tobie dali ten klucz – powiedziała.

Asta wzięła kluczyk, ale nadal nic nie rozumiała.

- Eyvor poprosiła nas również, abyśmy przekazali Ci wiadomość - kontynuowała mama Eyvor. - powiedziała, żebyś jak najszybciej zajrzała do skrytki.

Nastąpiła chwila ciszy. Dorośli z ciekawością patrzyli na Astę, jak gdyby oczekiwali, że będzie mogła wytłumaczyć tą wiadomość, ale ona tylko siedziała zamyślona.

Dziewczyny miały swoje tajemnicze miejsce już od czasu, gdy miały osiem lat. Asta często chodziła na spacery, kiedy potrzebowała porozmyślać i na jednym takim spacerze znalazła skrytkę. Nie wolno było jej przechodzić przez ulicę, dlatego zawsze chodziła po ścieżkach nad brzegiem morza, lecz pewnego dnia poszła dalej niż jej na to pozwalano. Wtedy dotarła do małej zatoczki i zeszła tam nad brzeg. Ciężko było tam przedostać się na dół, ponieważ skały były luźne na piaszczystym zboczu powyżej plaży. Udało się jej przedostać i rozpoczęła poszukiwania skarbu w tym ciekawym miejscu. Znalazła tam muszle, wyszlifowane kawałki szkieł i piękne kawałki drewna wyrzucone na brzeg morza. Napełniła kieszenie drogocennymi rzeczami, lecz kiedy zamierzała już wracać do domu zauważała grotę, która powstała nad brzegiem morza pomiędzy skałami, z tyłu dużego kamienia. Grota była mała, ale z drugiej strony ciągnęła się aż w środek skały. Tam można było się ukryć tak, by nie być zauważonym od strony morza.

Asta zostawiła wszystkie swoje drogocenne rzeczy na samym końcu groty i wróciła do domu. Mama nie była zadowolona z tego, że Asta wróciła tak późno do domu, lecz Aście było to obojętne, gdyż była bardzo podekscytowana, żeby powiedzieć Eyvor o swoim odkryciu.

Następnego dnia wybrały się razem do grot i Eyvor natychmiast zdecydowała, że to będzie ich skrytka. Tam mogły rozmawiać w ciszy i spokoju, przechowywać swoje rzeczy i to było srogo zabronione powiedzieć komukolwiek, gdzie się skrytka znajduje. Nawet zabronione było powiedzieć, że w ogóle mają skrytkę.

Po tym, kiedy Eyvor już była w szpitalu, Asta kilka razy myślała o skrytce, lecz wcale nie miała ochoty tam iść. Nie chciała myśleć, że Eyvor już nigdy nie będzie mogła tam pójść. Dzień wcześniej zdecydowała, że już nigdy więcej tam nie pójdzie. To byłoby zbyt trudne i nigdy już nie byłoby fajnie bez Eyvor.

Jednak teraz będzie musiała tam się wybrać, ponieważ oczywiście musiała zrobić to o co Eyvor ją poprosiła. Dziwnie było dostać od niej wiadomość, gdy już nie żyła. Musiała się zastanawiać od czego właściwie ten klucz miał być?

Dorośli rozmawiali dosyć długo w czasie, kiedy Asta rozmyślała siedząc w bujanym fotelu. Od czasu do czasu zerkali na nią i jakby zrozumieli, że nie ma sensu pytać ją o tę wiadomość. Na końcu mama wstała i powiedziała, że najwyższa pora, żeby Dori poszedł spać. On oczywiście sam się chciał ubrać w kurtkę, ale pozwolił, żeby Asta mu pomogła. Siggi wyszedł i uścisnął ją na pożegnanie, ale Aście wciąż wydawało się, że on wie coś,

czego ona nie wie. Jednak nie miała siły, aby pytać się o to akurat teraz. Żegnając się, podziękowała za wszystko i musiała obiecać, że przy okazji wpadnie odwiedzić ich.

Gudlaug wróciła na moment do mieszkania, ale po chwili ponownie przyszła do drzwi podając Aście ramkę, którą Eyyor dostała od swojej babci.

- Mało brakowało, a bym zapomniała - powiedziała mama Eyyor.

-Eyyor tak bardzo lubiła tę ramkę, że pewnie by chciała, żebyś Ty ją otrzymała.

- Dziękuję - powiedziała Asta z zadowoleniem. – postawię ją sobie na parapecie.

Potem wyściaskały się i wycałowały, a Gudlaug zmusiła ją do powtórzenia obietnicy, że będzie ich częściej odwiedzała.

Gudlaug i Eirikur patrzyli za nimi, kiedy ruszyły o zmroku w stronę domu.

- Do widzenia kochani, do szybkiego usłyszenia - zwołała Gudlaug, a Asta powtórzyła:

-Tak, pewnie, do zobaczenia.

Dori zamyślony odwrócił się.

- Do widzenia - zwołał do Gudlaug. – Proszę pozdrowić Twoją mamę.

Wszyscy się roześmiali, a Dori nie miał pojęcia dlaczego.

- Oczywiście, że przekażemy, mój kolego - odpowiedział uśmiechnięty Eirikur zanim z żoną weszli do domu.

Chociaż tego wieczoru Asta była podekscytowana i zaciekawiona, szybko zasnęła. Miała tyle spraw do przemyślenia, że prawie zapomniała, że jutro musi iść do szkoły

5.

Mama wcześnie obudziła Astę i pocałowała ją w nosek. Ona źle spała w nocy i była strasznie zmęczona.

– Moja mała kobietko, musisz teraz wstawać, żeby zdążyła zjeść śniadanie - powiedziała mama. - Jeśli chcesz, odwiozę Cię do szkoły.

Wspólnie postanowiły , że Asta nie będzie zwlekała z pójściem do szkoły.

– Najlepiej mieć to już za sobą - powtarzała mama, a Asta wiedziała, że mama ma w tej chwili rację.

- Ojej – mruknęła Asta i podźwignęła się na łokciu.

Mama śmiała się z tego, jak Asta jest rozczochniona, zostawiła ją, a Asta ubrała się. Przy śniadaniu mama powtórzyła, że może odwieźć Astę do szkoły, ale ona raczej chciała jechać rowerem, bo miała sprawę po szkole. Musiała iść do skrytki i miała nadzieję, że zrozumie tą tajemniczą wiadomość od Eyyor. Dziwny klucz wzięła ze sobą.

Dzień w szkole strasznie się ciągnął i Asta wcale nie mogła się skupić. Strasznie tęskniła za Eyvor i do tego ciągle myślała o wiadomości od niej. Nie miała pojęcia od czego jest ten kluczyk i nie mogła zrozumieć, dlaczego Eyvor chciała, aby ona poszła do skrytki. Eyvor sama tam nie była już od kilku miesięcy, więc Aście wydawało się to bardzo dziwne.

Niektóre dzieci były nieśmiałe w stosunku do Asty i większość z nich nie rozmawiała z nią o Eyvor. Natomiast Vala zachowywała się tak, jak zawsze i natychmiast zapytała Astę czy może siedzieć obok niej.

- To niemożliwe żebyś siedziała sama, przecież potrzebujesz wypłakać się na czymś ramieniu, kiedy poczujesz się smutna - powiedziała zdecydowanie, zanim Asta zdążyła kiwnąć głową.

Asta uśmiechnęła się do Vali, ale przez cały czas czuła, że zaraz się rozpłacze. Łzy ciągle napływały jej do oczu, ale nie wydostawały się na zewnątrz, a krtań była taka duża, że czuła jakby miała ciężką anginę.

Powstrzymywała się od płakania w szkole i żeby zacząć myśleć o czymś innym, zastanawiała się dlaczego tak jest. Ludzie zawsze dzielili się swoimi uczuciami z drugimi i nikomu nie wydawało się nic niezwykłego w tym, że ktoś roześmiałby się w obecności innych.

Zastanawiała się dlaczego nie można było płakać gdziekolwiek i kiedykolwiek. Dlaczego ludzie zawsze byli gotowi dzielić się z kimkolwiek radością i szczęściem, ale mieli problemy z tym, jak się zachować, gdy ktoś miał żałobę, albo źle się czuł? Nie powinno być między tym żadnej różnicy, ponieważ człowiek powinien mieć możliwość podzielenia się uczuciami z ludźmi wokół siebie, otrzymać pociechę i wsparcie.

Przerwę spędzała z Valą i jej koleżankami, ale nie uczestniczyła w rozmowach. Dziewczyny rozmawiały o jakimś chłopcu, który przeprowadził się do dzielnicy, lecz Asta siedziała na ławce obok nich, udając że słucha o czym one rozmawiają. Wydawało jej się to nieciekawe i nie na miejscu, by rozmawiać o czymkolwiek w te dni. Również niewłaściwe wydawało się jej zachowanie innych, jakby nic się nie stało. Teraz Eyvor już nie żyła, ale mimo wszystko wszyscy mogli rozwiązywać zadanie z matematyki, cieszyć się następnym weekendem i rozmawiać o chłopakach podczas przerw. Miała wrażenie, że czas stoi w miejscu i nie mogła uczestniczyć w niczym, co dotyczyło życia dnia codziennego.

- On jest niesamowicie wysoki i bardzo dobrze gra na gitarze - słyszała jak Fannej to powiedziała.

Widocznie dziewczyny wciąż rozmawiały o nowym chłopcu.

- Tak, on jest o dwa lata starszy od nas i mojej siostrze wydaje się on szalenie przystojny - powiedziała Ingibjorg, kontynuując bez przerwy. – Widziałam ją rozmawiającą na przystanku autobusowym i myślałam, że ona chce z nim być. Bądź co bądź, kiedy przyszła do domu wczorajszego wieczoru, zaczęła słuchać jakichś cekliwych piosenek , a dziś od rana marudziła mamie, żeby jej kupić nowe ubrania.

Dziewczyny rozmawiały dalej, a Asta siedziała obok nich. Dobrze było siedzieć obok kogoś, ale w samym środku czuła, że najlepiej byłoby pобыć w samotności. Tylko ona jedna.

Nareszcie szkoła się skończyła. Asta bała się sama pójść do skrytki, ale była tak ciekawa, że nie mogła tego przełożyć. Zabrała swój rower i poszła w stronę bramy. Vala podbiegła do niej wołając:

- Ależ się śpieszysz - powiedziała i odetchnęła. – Chciałam ci tylko powiedzieć, że z dziewczynami spotykamy się u mnie i będziemy oglądać film na wideo. Jeśli masz ochotę, też możesz przyjść.

– Ja..., dziękuję, ale myślę, że nie dam rady przyjść dziś wieczorem, ale mogłabym przyjść innego dnia, oczywiście jeśli mogę? - odpowiedziała Asta.

Była wdzięczna dziewczynom, że pomyślały, by ją również zaprosić, lecz nie miała ochoty spotkać się z nimi wieczorem. Prócz tego, nie miała pojęcia, jak długo zatrzyma się w skrytce.

- Dobrze, przyjdiesz innego dnia. Zadzwoń jeżeli będziesz miała potrzebę porozmawiania z kimś - powiedziała Vala z uśmiechem i wróciła do dziewczyn.

Asta skróciła sobie drogę do skrytki i w ciągu dziesięciu minut dojechała do tego miejsca. Podczas drogi myślała o różnych rzeczach. Eyvor potrafiła robić sobie żarty, ale Asta nie wierzyła, że tym razem mogło to być coś podobnego. To musi być coś ważnego. Przynajmniej miała taką nadzieję. Była trochę zaniepokojona, kiedy schodziła na brzeg morza, bo nie wiedziała, czego się może spodziewać. Ze sto razy sprawdzała, czy klucz jest w kieszeni i wreszcie weszła do jaskini. Najpierw nie widziała tam nic niezwykłego. Leżały tam wszystkie skarby, które nagromadziły w ciągu lat oraz plastikowy worek, którego używali do resztek niezjedzonych kanapek. Nawet jeśli rzucały w niego tylko papier i coś w tym rodzaju, to z tego worka śmierdziało, więc wyrzuciła go z grotu.

Nagle zauważyła coś, o czym nie wiedziała, leżało to w dziupli, w głębi grotu. Wyciągnęła rękę, żeby to zabrać i zauważyła, że było to coś dokładnie zapakowanego w kilka plastikowych woreczków oklejonych taśmą. Asta wiedziała, że trudno będzie otworzyć paczkę. Znalazła ostry kamień, po czym zaczęła bardzo ostrożnie przecinać taśmę tak, by nie

uszkodzić zawartości. Zajęło to jej sporo czasu. Ściągała woreczki jeden po drugim, do czasu, aż rozpoznała, co jest w paczce. Była już prawie pewna, że to była książka.

W czasie rozpakowywania milion myśli krażyło jej po głowie. Co to za książka i dlaczego Eyvor uważała ją za coś tak ważnego, żeby Asta ją otrzymała? Dlaczego po prostu nie poprosiła swoich rodziców, aby przekazali jej tę paczkę? Kluczyk był taką samą tajemnicą, jak również sposób w jaki Eyvor przyniosła tę paczkę do skrytki. Jej samej już dawno tam nie było, a dlatego że paczka była taką wielką tajemnicą, pewnie nie poprosiła żadnej z koleżanek, aby zaniosła ją do skrytki. Asta nie chciała uwierzyć, że paczka leżała tam od wiosny, ale nie mogła sobie odpowiedzieć na to pytanie dopóki nie skończyła odpakowywania.

Była jednocześnie bardzo zaskoczona jak i szczęśliwa, kiedy zobaczyła, co jest w paczce. To był pamiętnik. Ładny zielony pamiętnik, obłożony w miękki zielony materiał, zamykany z boku zamkiem z kłódką. Nareszcie zrozumiała do czego jest kluczyk.

Była bardzo podekscytowana, ręce jej drżały, kiedy wyciągała kluczyk z kieszeni. Zanim zaczęła otwierać pamiętnik, upadły jej na kolana dwie koperty z czymś, czego Asta od razu nie zauważyła. Koperty były jednakowe i wyglądało na to, że w środku były listy. Kiedy je podniosła, natychmiast zauważyła krótki napis. „Zabronione otwierać jako pierwsze“ było napisane z przodu, na jednej z nich, dużymi czerwonymi literami. Natomiast na drugiej kopercie było napisane: „przeczytaj to jako pierwsze“. Asta była podekscytowana.

Zaczęła od szukania tego, co wcześniej wypadło z pamiętnika, była to niezapominajka, ulubiony kwiat Eyvor. Niezapominajka był również kwiatem ich obydwu, ponieważ jeśli jedna z nich pojechała na wycieczkę, starała się zawsze znaleźć niezapominajkę, by dać drugiej, kiedy wróciła do domu.

Asta włożyła kwiatek w środek pamiętnika, aby się nie zniszczył i zanim zaczęła czytać, delikatnie zapakowała go ponownie w folię. List był napisany na zwykłej kartce w linie, u góry znajdowała się data. Został on napisany piątego września. Asta wróciła w myślach do ostatnich odwiedzin u Eyvor w szpitalu. Eyvor zmarła następnego ranka po tym, jak napisała list.

Asta czuła, jak łzy napływały jej do oczu, delikatnie pociągnęła nosem zanim zaczęła czytać. Czytała bardzo powoli, pragnąc uczynić zakończenie możliwie jak najodleglejsze.

Kochana Asto!

Teraz leżę w szpitalu. Jestem bardzo zmęczona, ale zamierzam napisać do Ciebie krótki list. Mam nadzieję że przeczytasz ten list zanim przejrzysz pamiętnik. Drugiego listu nie wolno ci otwierać od razu.

Siggi jest obok mnie, a tata z mamą są na korytarzu i rozmawiają z lekarzami. Wcześniej, jak przyszłaś do mnie w odwiedziny, właśnie zabieralam się do napisania listów, ale ukryłam je pod kołdrą przez ten czas, gdy byłaś u mnie. Bałam się, że zauważysz, że coś ukrywałam. Na szczęście nic nie widziałaś ☺.

Po moich 10 urodzinach kupiłam sobie ten pamiętnik i od tej pory pisałam w nim od czasu do czasu. Ty wiesz, jak ja lubię pisać ☺. Nikomu nigdy o nim nie mówiłam, nawet Tobie, lecz teraz zdecydowałam, że Ci go dam. Myślę że już niedługo odejdę od Ciebie i całej reszty, ale pragnę byś miała coś, co będzie Ci zawsze o mnie przypominać. Mimo wszystko nie możesz nikomu pokazać tego pamiętnika.

By nikt inny nie przeczytał pamiętnika, zanim Ty go nie dostaniesz, zamierzam dać tacie i mamie ten kluczyk, ale nie powiem im do czego on jest. Siggi zamierza pomóc mi zapakować ten pamiętnik i przechować go dla Ciebie. Obiecał, że postara się go nie otworzyć. Musiałam powiedzieć Siggiemu o skrytce, ponieważ chcę, byś właśnie tam znalazła ten pamiętnik. Nawet, jeśli pojedziesz sama do skrytki, zawsze będę z Tobą w duchu. Nie przedstawaj tam chodzić nawet wtedy, gdy mnie już nie będzie. Ona jest naszym miejscem, a my będziemy zawsze najlepszymi przyjaciółkami. Spotkamy się gdzieś później, w jakimś innym miejscu, chociaż nie wiem gdzie to będzie. To się okaże..., do tego czasu też możemy nazwać to miejsce tajemniczym miejscem. ☺

Trzymaj pamiętnik w dobrym miejscu i czytaj go uważnie, to jest bardzo ważne. Chcę Cię poprosić, abyś dała mi słowo, a jeśli tak zrobisz, będziesz musiała tego dorzynać. Musisz przysiągnąć na naszą skrytkę. W drugim liście zobaczysz, jaka to jest obietnica, ale nie możesz tego przeczytać dopóki, dopóty nie przeczytasz całego pamiętnika.

Nie zapomnij mnie. Twoja przyjaciółka.... na wieki ☺

Eyvor

Na liście Eyvor również namalowała kilka serc i uśmiechnięte buźki, ale Asta zauważyła, że charakter pisma się zmieniał, im więcej było napisane. Najprawdopodobniej Eyvor była bardzo zmęczona, ale jednak chciała dokończyć ten list własnoręcznie.

Nareszcie Asta wszystko zrozumiała i czuła, jak bardzo kocha Siggiego. W swoich rękach trzymał pamiętnik Eyvor, ale mimo wszystko cieszył się, że Asta go dostanie. Postanowiła podziękować mu przy najbliższej okazji.

Długo siedziała w jaskini patrząc na morze. Na dworze było ciepło i słaby podmuch wiatru spowodował, że fale uderzały o kamienie na brzegu. Uspokajającym było patrzeć na fale i nie słyszeć nic innego prócz szumu morza i pojedynczych krzyków pazernych mew, które krążyły nad zatoką szukając czegoś do zjedzenia.

Płakała, ale mimo wszystko czuła się dobrze. Była wdzięczna swojej przyjaciółce, za ten wspaniały prezent i postanowiła go dobrze strzec. Może kiedyś, gdy będzie dorosła, opowie przygodę o tym pamiętniku swoim dzieciom, ale nigdy nikomu go nie pokaże. Pamiętnik i jego zawartość pozostanie ich wspólnym sekretem. Najbardziej czego pragnęła, to zaszyć się w jakimś miejscu, gdzie będzie mogła przeczytać cały pamiętnik za jednym zamachem. Była także ciekawa, co jest napisane w drugim liście. To było takie intymne, że teraz obie miały wspólny sekret. Wspaniałą tajemnicę.

Ale o jakiej obietnicy mówiła Eyvor? Ważnej obietnicy? Asta była pewna, że będzie gotowa obiecać Eyvor prawie wszystko, ale nie przychodziło jej na myśl nic, o co by ją Eyvor mogła prosić. Czy nie było teraz za późno cokolwiek obiecywać?

Pamiętnik nie był gruby, ale był najbardziej drogocenną rzeczą w posiadaniu Asty. Nie mogła się doczekać, aby rozpocząć czytanie, otworzyła pamiętnik i zanurzyła się w pierwszym rozdziale.

Kochany pamiętniku

Mam na imię Eyvor i właśnie skończyłam 10 lat. Kupiłam cię za pieniądze, które dostałam na urodziny i zamierzam powierzyć ci wszystkie moje sekrety. Mówię Ascie, najlepszej mojej przyjaciółce, prawie o wszystkim, ale lubię też to zapisywać. Może kiedyś napiszę książkę, którą inni będą mogli czytać. Wtedy napiszę straszną przygodę, może o arabskiej księżniczce, smoku i ekscytującej podróży.

Mój brat ma na imię Siggi, ma 14 lat i jest twardzielem, ale jest dobrym chłopcem. Mama nazywa się Gudlaug, a tata Eirikur. Wydaje mi się, że ciebie też powinnam jakoś nazwać. Tato często wola do mnie „córeczko”, więc znalazłam fajne słowo, które się z nim rymuje. Myślę, że nie powinieneś nazywać się Sigrid czy coś w tym rodzaju, ponieważ jesteś pamiętnikiem, tak więc nazwę cię „Karteczką”.

Nie zamierzam nikomu pokazywać tego co piszę w tobie, raczej tylko czytać to sama. Kiedy już będę stara i może mi się będzie nudziło w domu starców, chociaż myślę, że nie będzie mi

się często nudziło, ponieważ kiedy będę stara, będę miała pełno wnuków, którzy będą mnie zawsze odwiedzali i będą dostawali cukierki ode mnie. Również często będę chodziła na spacery, ponieważ to jest bardzo zdrowo. Wtedy zamierzam też mieć bardzo starego narzeczonego, aby uczyć się z nim tańczyć – starodawnych tańców i często chodzić na bale. Nie mam zamiaru pisać codziennie, tak naprawdę nie jesteś dziennikiem tylko książeczką, w której pisze się od czasu do czasu. Tak czy owak, nie ma nic, co by się nazywało książką od czasu do czasu, więc po prostu nazwę cię pamiętnikiem - karteczką. Mam nadzieję że będziemy dobrymi przyjaciółmi.

Eyyor

6.

Kiedy Asta wróciła w porze kolacji, mama była cicha, ale wyraźnie pełna oczekiwania. Ona oczywiście wiedziała dlaczego Asta wolała jechać rowerem do szkoły, a nie z mamą samochodem, a teraz czekała aby dowiedzieć się czego dotyczyła wiadomość od Eyyor. Asta starała się o niczym nie mówić, a pamiętnik był dokładnie schowany w jej plecaku. Widziała, że mama się rozczarowała, ale i tak ją uściiskała, mówiąc, że kolacja za moment będzie gotowa. Przy stole cisza trwała dopóty, dopóki mama nie wyprostowała się i spytała, czy Asta była w tym tajemniczym miejscu.

- Tak, poszłam tam zaraz po szkole - odpowiedziała nie przerywając, żeby mama nie miała okazji zapytać się o więcej. - Teraz wiem, co Eyyor miała na myśli przekazując mi te wiadomości. Nie mogę Ci powiedzieć co to jest, ale jest to bardzo miłe.

Asta zauważyła, że mamie ulżyło, ale zarazem była trochę rozczarowana, przecież była równie ciekawa jak Asta.

- No tak, moja mała, rozumiem. Jesteście dosyć duże, żeby mieć swoje tajemnice. Uważaj na siebie, kiedy ponownie pójdziesz w tamto miejsce. Czy to jest jakieś niebezpieczne miejsce?

- Nie, wcale nie - odparła przekonująco, a mamie to wystarczyło.

Asta poszła wcześniej spać. Mama była bardzo zdziwiona, dlaczego Asta zamknęła drzwi do swojego pokoju, ponieważ nigdy wcześniej tego nie robiła. Asta sięgnęła do plecaka po pamiętnik i położyła się do łóżka. Często chodziła do biblioteki i na jej szafce nocnej zawsze leżała sterta książek. Lubiła przed zaśnięciem czytać po kilka rozdziałów zabawnej książki, ale to było całkowicie coś innego. To było tak, jakby Eyyor była tuż obok niej, kiedy czytała pamiętnik. To było przyjemne uczucie. Miała wrażenie, jakby rozmawiały przez pamiętnik.

Czytała kilka wpisów w pamiętniku, chichocząc głośno nad niektórymi. Eyyor czasami potrafiła być taka zabawna.

Kochana Karteczko

W weekend pojechałam ze szkolnym chórem na wycieczkę, w czasie której było strasznie nudno, lecz nie przez cały czas. Asta również pojechała, ponieważ obie należymy do chóru. Ćwiczymy raz w tygodniu po szkole, we środy. W chórze jest czternaście dziewczyn i tylko trzech chłopaków oraz pani Halla, nauczycielka od muzyki, która dyryguje chórem.

Ona najbardziej lubi chłopaków, pewnie dlatego, że jest ich tak mało, chociaż wcale nie umieją śpiewać, z wyjątkiem jednego. On potrafi śpiewać, nawet czasami śpiewa solo.

Wcale nie pojechaliśmy daleko, około godziny drogi autobusem. W czasie drogi strasznie hałasowaliśmy, było fajnie. Zatrzymaliśmy się w hali sportowej, a ja zapomniałam zabrać swój materac z domu, więc musiałam spać na podłodze. Na szczęście podłoga była miękka, a głowę mogłam położyć na materacu Asty. Oprócz śpiewania nie mogliśmy robić nic innego, a próby z panią Hallą odbywały się dwa razy dziennie. Do tego musieliśmy ćwiczyć śpiewanie z innymi chórami, które też tam były. Bardzo długo musieliśmy stać i śpiewać tę samą piosenkę z tysiąc razy.

Raz poszliśmy na basen, ale nie mogliśmy wchodzić do głębokiego basenu, chociaż umiemy pływać. Na tym basenie nie było żadnych rozrywek prócz jednego malutkiego basenu z gorącą wodą. Po basenie mogliśmy kupić sobie lody i przez cały weekend nie mogliśmy zjeść nic więcej niezdrowego. Zamierzam poskarżyć się mamie i powiedzieć jej, że za to będę chciała w następny weekend dwa dni, w które będę mogła jeść słodycze.

W niedzielę poszliśmy do kościoła i śpiewaliśmy przed wszystkimi zgromadzonymi tam ludźmi. Wcale nie wydawało mi się to nudne, wręcz przeciwnie, trochę fajne. Zamierzałam dać z siebie wszystko, by pani Halla pochwaliła kogoś innego, niż tylko chłopaków. Przez cały czas śpiewałam tak głośno, jak tylko mogłam. Naprawdę bardzo głośno. Bardzo lubię śpiewać, ale nie jestem przekonana, czy nadal będę należała do chóru. Pani Halla nie pochwaliła jeszcze nikogo prócz chłopaków, na pewno pochwaliłaby Astę, gdyby ją w ogóle było słyszać. Ona ładnie śpiewa, ale tak cicho, że człowiek musiałby mieć urządzenie wzmacniające głos, by ją usłyszeć.

Teraz muszę iść pouczyć się, ale wkrótce wrócę do pisania.

Eyyor

Asta dobrze pamiętała tę wycieczkę, kiedy Eyvor śpiewała tak głośno w kościele, że nawet nie zauważała, jak Pani Halla wysyłała jej znaki, by się dobrze zachowywała. Asta uważała, że to pani Halli się należało, gdyż uważała, że wcale nie jest dobrą nauczycielką.

Aście chóry wydawały się zawsze czarujące. Słuchała różnych chórów w kościołach i w telewizji, i według niej dyrygenci byli godni podziwu, ponieważ potrafili oni kierować tak dużymi grupami ludzi, jak i instrumentami polifonicznymi. Przy lekkim poruszaniu rąk potrafili te specyficzne instrumenty zmusić do wytwarzania niezliczonych tonów. Jeżeli zaś naprawdę byli utalentowani, wydawało się, że potrafią spowodować, że człowiek zapomina, że w chórze jest dużo różnych ludzi. Nagle wydaje się człowiekowi, że chór ma swoją duszę.

To Asta przekonała Eyvor do wstąpienia do chóru, ale kiedy Eyvor postanowiła przestać wkrótce po wycieczce, nie uprzedziła o tym Asty. To się stało w pewną środę, podczas zajęć pani Halla nakrzyczała trochę na Eyvor, ponieważ nie umiała tekstu jednej piosenki. Wtedy Eyvor powiedziała jej, że to był głupi tekst, który nawet się nie rymował. Potem powiedziała, że odchodzi z chóru i wyszła.

Pani Halla udawała, że jest smutna, ale Asta przypomniała sobie wyraźnie, jaką zrobiła minę, taką, jakby poczuła zwycięstwo, w każdym bądź razie była zadowolona. Asta zrozumiała to doskonale, ponieważ Eyvor nie miała zdolności w śpiewie.

- Ty jednak zostajesz Astuniu, czy nie mam racji? - powiedziała pani Halla, ale było jej obojętne, że Eyvor odchodzi.

- Eee..., tak, tak - odpowiedziała potwierdzając.

Asta należała do chóru przez całą piątą klasę, a było to dziwne, ponieważ prawie wszystko robiły razem.

Asta przestała czytać, ponieważ było już bardzo późno, ale z trudem musiała oderwać się od pamiętnika. Musiała dobrze wyspać się tej nocy, ponieważ następny dzień zapowiadał się bardzo ciężki. Musiała iść rano do szkoły, gdyż po południu mama załatwiła dla niej wolne, ponieważ było włożenie ciała Eyvor do trumny. Pogrzeb jednak nie będzie wcześniej niż w sobotę.

Asta przypomniała sobie w ostatniej chwili, że nie może zostawić pamiętnika na nocnej szafce, więc wstała żeby go schować. Po chwili znalazła dobre miejsce. Na dnie łóżka były grube deski, na których leżał materac. Zadowolona ze znalezionej schowka, wsunęła pamiętnik pod materac. W ten sposób był on dobrze ukryty, a mama na pewno go nie znajdzie, kiedy będzie odkurzała pod łóżkiem.

Loforðið

Eftir

Hrund Þórssdóttur